

ŽIENSKI SVET

LETO XVII
DECEMBER
1 9 3 9

Dora Vodnik: Našim izseljencem / Milena Mohorič: Vojna / Vida Taufer: Slepa deklica joče / Minka Govékar: Slovenskim ženam / Preko vseh ovir — Misi ob razstavi bolgarske knjige / Ženska diplomacija v sedanjih težkih časih / Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene / Umetnost — K. V.: Uprizoritve v ljubljanskem dramskem gledališču / K. V.: Baletni večer Maksa Kürbosa in Irene Litvinove / Naše žene pri delu / Po ženskem svetu / Nove knjige — r-r: Pesniški svet Vide Tauferjeve / Koledar Družbe Cirila in Metoda (A. V.) / Gospodarska struktura Slovenije v luči poklicne statistike in delavskega zavarovanja (A. V.) / H. A. — M. M. Obleka dela človeka (v modni prilogi) / Priloge: Naš dom, Modna priloga in krojna pola

Natečaj

Razpisujemo tri nagrade za najboljša leposlovna dela in sicer:

- I. **din 500.—** za najboljšo novelo v obsegu 1 tiskane pole;
- II. dve nagradi po **din 250.—** za dve črtici v obsegu po okrog pol tiskane pole.

Za nagrajena dela se izplača tudi običajni honorar. Rokopisi se sprejemajo do 31. dec. t. l. Označeni naj bodo s psevdonimom, avtorjevo ime pa priloženo v zaprti kuverti.

UREDNIŠTVO.

Cenj. gg. naročnicam na znanje!

Javljamo cenj. gg. naročnicam,
da smo preselili našo pisarno
iz Tavčarjeve ulice na

Aleksandrovo cesto 16

I. nadstropje

Uredništvo in uprava

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64.—*, polletna *din 33.—*, četrtletna *din 17.—*. Posamezna številka *din 6.—*. Sam list s prilogo «Naš dom» ali same priloge *din 40.—*, Za Italijo *Lit 24.—*, posamezna številka *Lit 250*; za ostalo inozemstvo *din 85.—*. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14.004. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Aleksandrova c. 16/I. Začasna telefonska štev. 35.91. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani.

Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavnik Peter Veit, Vir.)

Našim izseljencem

Dora Vodnik

Kar odšli ste . . . Mi smo pa sedeli v toplih izbah, pa nihče ni vstal od mize, da bi Vas poiskal in Vas prosil, da bi se malo potirpeli. Nikogar ni bilo, ki bi vas bil skušal pridržati. Kdo je pa pomislil, kaj se pravi, imeti tako malo prostora na tem velikem svetu, pa v tem majhnem prostoru toliko življenj, pa tako malo kruha razdeliti med toliko ust — pa kaj bi to! — a ko ti potem lepega dne še tega zmanjka! Potožil si, pa te ni razumel ne prvi, ne drugi, ne poslednji. In kdaj te je zaskrbelela misel: Ko bi pa le odsel . . . Pozapreš doma, kupiš listek, sedeš na vlak, pa te kar sami odpelje. Morda pa le ne bo tako hudo. A ko postaviš poslednji sveženj pred hišna vrata in hočeš obrniti ključ in ga shraniti pod hišni prag, kakor si storil druge dni, ko si se na večer vračal domov, se ti pa le mulo stori. Tam, kjer se ti je življenje začelo, kjer se ti je duša napolnila z lučjo jutranjih gora in večernega drevoja in sladkega zvonjenja in domačih vetrov, tam je pa človeku vključ vseh siromaščin le še včasih dobro in toplo pri srcu. Tu patam se pa le tudi k njemu še zgubi nekaj praznika. Ta praznična spokojnost in vedrina, te presojne ure, ki te zagrnejo v svoje blestenje in te dobrotno sklenejo z vsemi ljubimi sosedi od blizu in daleč, ta prežetost tvojega življenja z našimi vidci in ustvarjalci, vse to te priklepa z nepremagljivo silo — in to je objem tvoje domovine.

Iz tega objema si se moral iztrgati in se podati na pot iskat novega doma. Ali si ga našel? Našel si tovarno, kjer minuto za minuto, uro za uro oddajaš svojega življenja žive sokove mrtvemu stroju; našel si rov, kjer ti moč podzemlja uduši vsako živo človeško misel, kjer med brnenjem stroja in udarci kladiva zamre vsak vrisk tvoje sproščene, zavestne, pogumne, radostne človečnosti. Ali si pa našel zares domovino?

Na dnu tvoje trudnosti, odpora, zapuščenosti, pregnanstva pa v tistih redkih trenutkih odmota vztrepeče hrepenenje kot sfrtajoč ptič, ki bi se rad pognal v višino, tvoje duše se dotakne val iz onega drugega daljnega brega: studenci domotožja, kipeči iz podtalnih vrel tvoje zakopane ljubezni, še niso presahnil. Domov se ti je zahotelo.

Usodno si povezan z nami: v jedru svojega bistva čutiš, da si vključ časovni in prostorni oddaljenosti nosilec naše skupne usode, kateri se ne moreš, ne moreš izmakniti.

In če bi stopil pred nas in bi nam vedrih lic, treznega pogleda, z neko nam doslej neznano samozavestjo dokazoval, da je zemlja tam zunaj rado

darnejša, življenje udobnejše, človek boljši, njegova človečnost razsodnejša, širokogrudnejša, prizanesljivejša in strpljivejša, bi nas tvoje izpovedi hudo zadele. Pa veš, kaj bi storili? Peljali bi te po tej ubogi mali zemlji naši in bi ti dejali: »Kar pritožuj se, da ti ni dala kruha, da ni poskrbela za tvojo deco, da je tako slabo porazdelila to, kar je prejela iz božjih rok za vse svoje otroke!« In ko bi izjokal vse tožbe in bi izvrel iz tebe ves gnev, bi te vprašali: Kdo ti je to storil? Zemlja, ki leži pred teboj radodarna, usmiljena, dobra? Tisti njen človek, ki živi na njej ne radi dobička in razkošja, temveč radi usodne tisočletne povezanosti z njeno trpko usodo, ves predan njenemu trpljenju, ves zavzet za njeno rast? Ne, tisti resnično n a š človek, ti ni storil nič žalega. Zemlja ti ni storila nič žalega.

Glej, tisoči mož in žena, delavci po tovarnah in rovih, po poljih in gozdovih, v pisarnah in učilnicah v e d o zate, v e d o za tvoje zatrtotodtrgano življenje. Vsi so se učenili v vrste tistih, ki hočejo razširiti mejo tvoje domačije in ti odpreti vrata v širši, svetlejši hram. Ali nam moreš še verovati?

Kako je vam tam zunaj? Kako je nam tu doma? Kaj je z vašimi sinovi? Kam so se obrnila vaša dekleta? Ali še pojejo našo pesem? Ali še praznujejo naš božič in se postavljajo z dehtečim poprtinjakom na belem prtut, ki leži sredi mize kot zemlja sredi vesoljnega sveta? Ali vam je zvestoba naloge, ki jo z odporom komaj zmagujete, ali pa vam je še živ klic narave, ki mu z radostjo sledite?

Pa ti, ljuba mati, draga sestra naša! Kaj je s tvojimi otroki? Daj, da bo žuborel studenec tvoje govorice skozi njihova srca kot pomladna rosa, da bo tvoja beseda kot vse objemajoč plamen obsvetila njihovo mladost in jih sklenila z nami!

Pa pri nas doma? O, tu je pa še vse po starem: Še vedno tekmuje, kdo bo hitreje zbral sile, kdo bo močnejši, kako bo dovolj temeljito porazil nasprotnika. Kdor od daleč — kot bi stal na galerijskem stojišču, gleda ta vrvež v naši politični areni, se mu zazdi, da v kratkovidni igri nomenoma hočemo pozabiti zemljo nad prepadom. A kadar nam bo vsem hudo, takrat se bomo najbolje razumeli in si marsikaj odpustili . . . Ta naša stara vsakdanjost je res že nekam betežna. A mladina čvrsto raste in mladina ima vedno kaj za bregom. In to je dobro.

Ali se bojimo? Da, za vse to naše malo, kar smo si rešili iz stiskajoče sile močni in brezobzirnih. A vkljub bojazni vendar tako strašno verujemo: Smo. Živimo. Imamo vse, kar narod imeti mora, da živetisme.

Poslušamo grom viharja in čakamo bodočnosti, ki se mora pognati kot val preko zemlje, zajeti vse naše brate in jih pripeljati nazaj v našo domačijo. Iz vse te stiske, smrti in groze mora zaoriti himna življenja, novega, bogatejšega, resničnejšega življenja. In to himno bomo zapeli tudi mi!

Vojna

Milena Mohorič

Meta Podgornikova je bila žena, ki je bila ponosna, da je ostala njena glava hladna v vseh množičnih naključjih, ki jih prinaša življenje. Ponosna je bila, da so njena čustvena nihanja, ki jim podlega pač vsako človeško bitje, sicer res spravila v hitreje gibanje središče njenega ožila, nikakor pa niso spravila v nered njenih možganov. Odkar se je poročila in se seznanila s treznimi malenkostmi vsakdanjosti, je bila preverjena, da je dala slovo tudi vsem brezplodnim iluzijam. Moških zdaj ni previsoko cenila. Njene dekliške sanje so v sivini dneva že davno obledele in priznala si je, da v vsem svojem življenju ni srečala niti enega pravega moža. S te strani tudi ni ničesar več pričakovala. Kljub vsemu pa je postavila razmerje do svojega moža na zdrav odnos človeka do človeka, ki računa z danimi možnostmi. Tudi s tem se je sprijaznila, da v svojem zakonu ni imela otrok. Nekoč bi se ji zdela ta misel naravnost nemogoča. Zdaj pa ji je bilo skoraj prav. In vendar ji je bilo nekoliko tesno, kadar si je priznala, da ni srečala nikogar, ki bi si ga želela za očeta svojemu otroku. —

Ko se je nekoč vračala domov, je hotelo naključje, da je bila priča nenavadnega prizora. Otrok, kakih pet do šest let star, je tekkel čez cesto in je padel. Naproti je drvel avtomobil. Vsi ljudje so okameneli, nihče se ni ganil.

Tedaj je s pločnika iznenada skočil nekdo z bliskovito naglico, pograbil otroka in ga naglo odnesel. Odmaknil se je komaj za las, ko je privozil mimo voz z veliko brzino.

Otrok je bil rešen, a je neutolažljivo jokal. Neznani človek — zdaj je jasno videla, da je bil še dovolj mlad, kakih osem in trideset do štirideset let star — je stal prav blizu nje; držal je otroka v naročju in ga tolažil. Očitno ga ni zanimalo prav nič razen otroka in ukvarjal se je samo z enim vprašanjem, kako ga bo utolažil in spravil domov. Meto je ta globoka predanost eni sami nalogi silno pretresla. In res se mu je tudi kmalu posrečilo, kar je želel. Otrok je odnehal in nenadoma je opazila, kako se je po vsem njegovem obrazu razlil blažen smehljaj. Nehote se je ozrla še v človeka, ki je držal otroka v naročju in ki se mu je ta umetnija posrečila. Zasijalo ji je nasproti dvojne oči, ki jih je ogreval ta hip čuden ogenj. In preko njegovega obraza je bil razlit najbolj prisrčen smeh, kar ga je kdaj videla. Ljubeznjiv smeh je Meto od nekdanj vznemirjal, in tudi zdaj jo je zmedlo.

«No,» je dejal otroku, «daj mi zdaj roko. Greva po čokolado in potem k mami.»

Mali mož mu je dal poln zaupanja roko in izgubila sta se v množici.

Meto je vse tako zanimalo, da je vprašala žensko, ki je stala poleg nje:

«Kdo je bil to?»

Začudeno jo je pogledala:

«Kako pa naj jaz to vem?»

Takrat pa se je začudila Meta nad seboj in nad svojim vprašanjem.

Najsi je delala ves dan kar koli, neprestano je bilo nad njo vprašanje: Kdo je bil to?

Zdelo se ji je, da nikoli ne bo mogla pozabiti, kako se je otroku razjasnilo lice. Bilo je kakor zarja pred sončnim vzhodom. In ko se je v mislih še enkrat ozrla v obraz otrokovega rešitelja, ji je bilo toplo, kakor bi ji pomlad zavela naproti.

Kaj je vendar bilo z njo?

Njen mož, Janez Podgornik, je prišel zvečer domov in takoj je v njegovem žepu zagledala večernik, dasi je časopis sicer nikoli ni zanimal.

«Meta, ali si slišala? Doktor Korošak je danes popoldne rešil otroka gotove smrti.»

Bilo ji je hkratu vroče in mraz.

«Kdo? Kaj?»

«Malo je manjkalo, da ga ni povozil avto. Sicer pa — tukaj imaš in beri.»

Vzela je časopis. Prsti so ji tako trepetali, da je položila list na mizo in se z rokami uprla vanjo. Čudila se je, da Podgornik njenega podrljevanja ni opazil. Časopis v njenih rokah je trepetal, kakor bi ga držal bolnik po težki operaciji. Kako redko je kaj opazil!

Čitala je veliki naslov. Otrokova rešitev. Vendar črke niso ostale v eni vrsti. Zdaj so stale v polkrogu, zdaj so se jele izprehajati po vsem časopisu, zdaj so se razbežale po vsej mizni ploskvi. Prijela se je za glavo. Kaj je to? Zbrala je vse svoje sile in pozorno čitala. Prav ničesar ni vedela, ni razumela. Vendar je nenadoma prišla do imena, ob katerem se je ustavila. Dr. Korošak, zdravnik tukajšnje bolnice. To ime je že poprej imenoval Podgornik. To je torej on. On je bil.

Nekaj časa je molčala, nato pa se je obrnila k Podgorniku.

«Janez, čuj, ali poznaš tega Korošaka?»

«Zakaj vprašuješ?»

«Nič, kar tako me zanima. Čudna sreča, se ti ne zdi?»

Zardela je sama pred seboj zaradi svoje pristno ženske laži.

«Ali ga poznaš?»

«Seveda! Do osme sva bila sošolca in na univerzi sva bila v istem klubu. Te zanima?»

«Da, nenavadno je.»

«Pojdi po večerji z menoj k »Zelenemu kuščarju«. Odkar je tu, zahaja redno tja. Dolgo že nisi šla z menoj.»

«Koliko časa je že tu? Kako, da ga nisem poznala prej.»

«Šele pred kratkim je bil premeščen sem. Služboval je dolgo na jugu. Ne spominjam se, da bi ga bil po končanih študijah srečal.»

Kako je šlo danes vse, kakor bi odvijal uro.

Na poti v kuhinjo je Meta preudarjala, kaj bi zvečer oblekla. Modro? Ta ji dobro pristojna. Ne, nalašč ne. Videti hočemo, če ima kaj soli v glavi. Oblekla bo tisto obleko, v kateri je bila povsem neznatna.

Ko sta povečerjala in se odpravila, ji je Podgornik v veži pomagal obleči plašč in je opazil, kako zelo skromno se je opravila.

«Le zakaj natikaš to raševino?»

«Saj je vseeno. Komur ni všeč, naj pogleda proč.»

Podgornik je zmajal z glavo.

«Kakšna ženska si, Meta! Tako dolgo te človek pozna, pa ga vedno znova presenečaš. Vsaka ženska, ki gre z možem v družbo, natakne nase, kar se da. Ti pa se nalašč oblačiš kakor pepelka.»

«Zapomni si, dragi Janez, da je morda tudi to svoje vrste koketerija.»

«Vrag se spoznaj pri vas ženskah!»

Zasmejal se je in jo poljubil na usta. Meta pa je znova zardela in sram je je bilo v dno srca. Naj je bilo kar koli, vedno je bila odkrita do njega. Danes pa. Kako bi mu tudi mogla povedati? —

Pri »Zelenem kuščarju« je bila zbrana družba, kakor jo srečavamo po vseh naših gostilnah. Meta je večino poznala, dasi zadnje čase skoraj ni zahajala nikamor razen v gledališče in h koncertom. Zato je njen prihod pri »Zelenem kuščarju« zbudil odobravanje in nekoliko presenečenja.

Profesor Roman, ki je bil po mnenju svoje žene pa tudi po mnenju svojih nadrejenih oblasti preveč stalen gost vseh priznanih gostilen, kjer točijo dobra,

pristna vina, se je prijazno posmehal: Ko jo je pozdravil, je zategnil kota ustnic in bil je tisti hip podoben mačku. Meti je bilo, takoj nekam domače, profesorja Komana pa je itak imela rada. Vedela je, da je kljub svojim napakam velik dobričina in da je bil poleg vsega še duhovit — lastnost, ki jo je visoko cenila.

Drugi je bil urednik nekega lista. V skladu s svojo tozadevno funkcijo je nosil črn, širokokrajen klobuk in precej zajetno, vihravo kravato. Meti se je zdel precej dolgočasen.

Tretji član omizja je bil inženir Peter. Bil je velik, širokopleč, oblika njegove glave je bila podobna kvadru. Bil je do zadnjega gumba korektno opravljen, dasi je vzbujal nekoliko staromodnen vtis. Govoril ni mnogo, dasi je postavljaj pri debatah skrajno trezne pripombe. Če pa je na njegove možgane učinkovala določena količina alkohola, je postal skoraj nasilen. Zavedal se je svoje telesne premoči, vsi drugi so bili zanj slabiči. Ob takih priložnostih je ljudem silno rad našteval zelo neprijetne resnice.

Tako bi Meta še nadalje reševala omizje, da ni vstopil uren človek naglih kretenj, toda nekoliko negotovega, neodločnega pogleda. Ko je prišel, je bila s hrbtom obrnjena proti vratom. Njen živčni sprejemni aparat je takoj zabeležil njegovo bližino. Vse ga je naznanjalo, še preden ga je zagledala in še preden so se vsi obrnili proti njemu.

Šel je do mize in tukaj najprej k Meti in Podgorniku, ki ga je predstavil svoji ženi. Naključje je hotelo, da je dobil dr. Korošak prostor poleg Mete.

Ko so ji ga predstavljali, je uprla Meta vanj svoj pogled. Pogledala ga je tako vprašujoče, tako prodirno, da je Korošaka zmedlo in mu ni bilo prav nič dobro pri duši, dasi je šel glas po deželi, da ni neroden v ženski družbi. Metin pogled ga je zmedel v hipu, ko si je o njej že skoraj ustvaril svojo sodbo.

«Hm, Podgornikova žena. No, preveč zanimiva ne bo, preveč lepa ni, najbrže bo tudi precej dolgočasna, kakor te vrste ženske navadno.»

Ko ga je pa za kratek hip uklenila v svoj pogled, je nekaj neznanega vztrepetalo v njem. Zazdelo se mu je, da je v povsem neznani okolici, ki mu je morda sovražna. Zakaj in kako sovražna, tega bi ne mogel povedati. Bilo mu je skratka neprijetno.

Ko sta si podala roko, je skoraj bolešno občutil njen krepki prijem. Njo pa je presenetila njegova drobna roka. Podal ji jo je precej mlahavo in dejala si je, da najbrže nima preveč trdnega značaja.

Oba sta bila v napetem razpoloženju. Pri njej je ta napetost prešla v nekako mirno prežanje, kakor obide mačko, če ima pred seboj miš in natančno vé, da jo bo ujela. Nekajkrat jo izpusti, da jo s tem večjim užitkom znova vlovi.

Njemu je bilo peklensko nerodno. In še poleg nje je sedel. Drugače je z ženskami brez truda naglo opravil, povedal jim je kak poklon in most je bil zgrajen. Ta obleka vam krasno pristaja. Vaš klobuk je čudovit, gospodična. O, kako krasen pristan imate. Kako naj reče kaj takega tej ženski, ki je oblečena v sivo haljo, ki ima na glavi ostarelo pokrivalo in ki nima nikjer nobenega nakita. Če bi zdaj kaj takega dejal, bi se nesmrtno osmešil. To sploh ni bilo mogoče. Nekaj bi moral vendarle reči. Čudno, sicer mu je kar drselo z jezika, danes pa ga neprestano skrbi, da se ne bi blamiral. Kaj je neki to? In ker ni našel niti ene besede, je to končno opazil profesor Koman. Korošaka je imel rad, sam ni vedel, zakaj, zato mu je pri-skočil na pomoč in začel zanimivo vprašanje o neki izžvižgani drami. Komaj so se razburjeni duhovi polegli, je hotel dati Korošaku zadoščenje in je napeljal pogovor na današnji dogodek.

«To si imenitno izpeljal, Korošak, naj reče kdo kar koli! Ta prisotnost duha je občudovanja vredna!»

Vsi so mu glasno pritrdjevali. Meta je izgubila vso svojo gotovost, bila je notranje nenadoma vsa razdejana. Korošak pa je mahoma našel tla pod nogami.

«Veš, čemu sem se najbolj čudil, Koman?»

«No?»

«Da ni nikomur drugemu prišlo na misel, da bi rešil otroka. Vsi so stali tam kakor ukopani in nihče se ni ganil.»

«Vidiš, to je tipična reakcija mase, ki jo vedno vodijo samo nagoni, nikoli ne pameten preudarek.»

«Toda pomisli, koliko očetov in mater je bilo med njimi. Da ni tega nihče storil!»

Koman se je ozrl vanj, kakor bi bila samo ona dva prisotna.

«Vso to množico je obvladoval preplah, panika, kakor pravijo. In s to sposobnostjo množice, da odreveni v grozi, računajo vsi diktatorji sveta.»

«Res, zelo zanimivo. Nikoli bi si tega ne mislil in če bi mi kdo pripovedoval, bi mu te storije najbrže ne verjel.» —

«Da, občudovala sem vaš pogum, še bolj pa dejstvo, da ste otroka tako naglo potolažili. To je bilo več kakor umetnost.»

Korošak jo je pogledal od strani, ker ni bil gotov, da se ne norčuje. Vendar je njen glas rahlo podhrteval, to je dobro čutil. In ko jo je pogledal, je bil njen pogled tako poln sočutja in tako iskren, da ga je ogrelo. Skoraj je imel zanj že pripravljen jedek odgovor, zdaj pa ji je preprosto, kakor da se že davno poznata, dejal, da se ji zahvaljuje za to priznanje in da ga je v resnici razveselilo.

«Da?»

«Zares. Verujte mi, malo je ljudi, ki bi znali izluščiti človeško jedro kakega dejanja. Vi ste to razumeli, zato vam hvala.»

Preskočila je naglo na drug predmet, oba sta se smejala in vendar je neprestano slišala grenki prizvok njegovih besed. Kako se je njegov obraz v hipu zresnil! Bilo ji je jasno, da ima pred seboj človeka, ki ga v notranjosti nekaj razjeda. Še več, nekaj ga notranje veže in sam nima moči, da bi te vezi raztrgal in sprostil vse svoje sile. Zopet je napeljala na dogodek.

«Bila sem tam in sem videla ves prizor. Mnogo sem o tem premišljala.»

Ozrl se je k njej in se ji posmejal. Toda tokrat je bilo kakor bliskavica, opazna samo njej.

Ta hip, ko se je ona tako pogrezala vanj, je obšla dr. Korošaka brezglava želja, da bi skratka vstal in jo odpeljal s seboj. Čutil je, da še nikoli ni srečal človeka, ki bi brez besed tako natančno vedel, kako je z njim, ki bi opazil vsak njegov dih-ljaj. Zazdelo se mu je, da bi si moral za vsako ceno pridobiti to ženo, če bi naj kdaj v resnici zadihljal na vsa pljuča.

Ko so se pogovarjali krog mize o drugih stvareh, se je udeleževal vseh pogovorov in skrbno je pazil na vsako besedo. Obhajala ga je bojazen, da ne bi zinil kaj neprimerne. Imel je zavest, da njenim risjim očem ne uide nič. —

Ko je prišla Meta iz njegovega začaranega kroga, ji je bilo, kakor bi se zdramila. Kako vpliva ta človek nanjo? Odkod njen notranji nemir?

Doma je bila zopet ona sama, zopet je razračunala sama s seboj in ugotovila, da je vse skupaj njena ženska neumnost. Kaj pa je takega na njem?

Saj je prav navaden človek, niti ne preveč ostromen. Bila bi sramota, da bi jo tak človek še dlje zaposloval. Le hladno kri, le trezno sodbo in nič iluzij.

Prisilila se je, da se je še precej časa razgovarjala s Podgornikom. Tako sta se menila kakor vedno; in Podgornik se ji je hipno nasmehnil. Metine dobre volje je bilo konec. Vznemirila jo je ugotovitev, da jo je prevzel tudi Podgornikov nasmeh.

Primerilo se je, da so bili od takrat često v družbi. Kadar je vedela, da ga bo srečala, je bila Meta kljub svojemu prepričanju in kljub svojim sklepom notranje

nemirna. Njeno razpoloženje se je izpreminjalo kakor vreme in kakor njene oči, ki so bile višnjevo modre, kadar je bilo zunaj sonce, in temno sive v mraku. Korošak je bil vedno znova presenečen, vedno je bil pred njim drug človek. Koliko likov združuje v sebi ta ženska? Kakšno slepilo je vse to? Ali je vse to skupaj še resnično, ali so samo prividi, ki ga zasledujejo. In sklenil je, da ne pojde več v družbo, kjer bi srečal njo.

Toda komaj je prišla ura običajnih sestankov po večerji, dr. Korošak ni zdržal doma, ženo pa je potolažil, da ima sejo. Zahajal je celo redno v gledališče, če je mislil, da bo tam srečal Podgornikove.

Meta je živela v čudnem, dvoreznem občutju. Kadar je mislila nanj, je nekaj nepopisnega omamljalo njeno zavest in jo slepo vleklo k njemu. Ko ga je pa enkrat videla in je v resnici govorila z njim, je delal njen razum celo posmehljive opazke na njegov račun in je ohladil vse njene prejšnje neugnane težnje. — Tako je prišlo poletje in Podgornikova sta odšla v hribe.

*

Bilo je v nedeljo popoldan. Čudovit poletni dan se je razpel nad Breško planino, Julijske alpe so žarele nasproti v rožnati barvi. Hotelski gostje so še povečini spali po obedu, tudi Podgornik je počival. Meta je sama hodila po lepi, od gozda obsenčeni gorski cesti. Nenadoma je zaslišala za seboj znak avtomobila in ko se je obrnila, je zagledala za seboj drag, znan obraz, ki se ji je nasmejal kakor sonce. Takoj nato pa ga je preletel oblak in zakril vse, kar je bilo ljubeznivega v njem. Voz se je ustavil. Iz njega je stopil Korošak in šel k Meti.

Šibila so se ji kolena in kri ji je skoraj oledenela, ko ga je videla tako nepričakovano pred seboj.

«Ali vam smem predstaviti svojo ženo in svoji hčerki, gospa Podgornikova? Nedelja je namreč edini dan, ko imam čas, in tega moram posvetiti družini. Sam bi ne mogel priti.»

Bila je prošnja in opravičilo. Meto je to nepričakovano svidenje razburilo; ko ga je zagledala, bi se skoraj onesvestila. In vendar se je že takoj naslednji hip imela v oblasti in je hladno odgovorila:

«Takoj bom poklicala svojega moža.»

Vljudno in hladno je pozdravila njegovo ženo, nekoliko topleje njegovi hčerki in ju zapela v kratek razgovor. Nato je šla poklicat Podgornika, dasi je dobro vedela, da je obisk veljal samo njej.

Ko so njeni znanci dobili na terasi mizo in ko so posedli okrog nje, se je Meta v hipu poslovila od njih. Pustila je Podgornika pri gostih in odšla z neko letoviščarko botanizirat. Jezila se je nase, nikoli ne bi verjela, da bi ji lahko kar koli tako prizadejalo, kakor jo je vznemiril njegov prihod. Kako malo vé človek prav za prav o sebi!

Korošak je bil vse popoldne poparjen, dasi je svoje neugodje skrbno prikrival in se je igral z deklicama. Neprestano je držal uro v roki in čakal, ali se bo vrnila. Ko je videl, da je čas odhoda in Mete še vedno ni bilo nazaj, jo je vtaknil s tako silo v žep, da se je zdrobilo steklo.

Meta pa je na svoji poučni ekskurziji sklenila, da mu ne sme posvetiti nobene misli več. Povedovala si je celo to, da ji ni prav nič do njega in da je njegov prihod učinkoval nanjo, ker je bil pač nepričakovan. Nalašč je hodila tako dolgo, da bi ga ne srečala. Oči pa so ji uhajale po serpentinah, da bi morda vsaj iz daljave ugledala njegov voz.

Tako se je zgodilo, da se je jela Meta Korošaka izogibati. S čedalje večjo trdovratnostjo je odbijala vsako njegovo približanje. Kadar koli jo je obšlo tisto nepopisno, nesmiselno hrepenenje po njem, si je dajala temeljite miselne injekcije zoper svojo očitno zaljubljenost.

*

Čas je mineval. Meta je živelá svoje življenje dalje, delala je to in ono in si je v delu ohranila prožnost duha. Vedno znova se je zasačila pri misli nanj in vedno znova je take misli odrivala od sebe. Naj bo kar koli, Podgornikova žena je bila. Korošak ima tudi ženo in dve hčerki. Dolžnosti. Torej je tako najbolj prav. Življenje je tako in sprizniti se je treba z njim. Brez vzdihovanja. Brez neumnosti. Tudi ga je malokdaj videla, ker sploh ni hodila nikamor več, ker se je zagrizla vase.

Zunaj je teklo življenje svojo pot in je bilo čedalje bolj napeto. Z vseh koncev in krajev se je bližala vojna. Ko je prišel zvečer tistega dne Podgornik domov, je naglo povečerjal in takoj zopet odšel z doma. Povedal ji je, da je izdan ukaz o mobilizaciji.

Ko ji je pripovedoval o tem ukazu, jo je obšlo čustvo, kakor ga doslej ni poznala. Vse se je uprlo v njej. Samo eno je vedela, da pojde dr. Korošak na vojno. Zdaj, ko ga je obstopila senca smrti, je z vsemi svojimi nagoni vedela, kaj ji je bil.

In nikoli mu ni priznala, da ga ima rada in da je toliko mislila nanj. Zapravila je vse, kar je ženi možno napraviti na tem svetu. Zdaj se je zavedela, da so vsi njeni ugovori brezpomembni in da ji je grozila nenadomestljiva izguba. Edino, kar je resnično, kar je vredno življenja, je morda za večno izgubila. Vse, kar se ji je drugače zdelo upoštevanja vredno, vse je bilo ničevó ob teh strašnih dogodkih. Porušili so vse jezove, ki jih je leta in leta skrbno gradila družba. Samo to je Meta vedela, da se je sama pregrešila proti duhu življenja, s svojo domišljavostjo, s svojimi nepopoljšljivim razdejanjem in razkranjanjem same sebe.

Šla je k telefonu in je hotela obrniti njegovo številko. V zadnjem hipu je odtegnila roko in odšla na drugi konec sohe. Še zdaj, kljub vsemu, ni mogla premagati ovir v sebi. Skoraj dve uri je hodila od telefona k oknu in spet nazaj. Nazadnje se je opogumila in je vendar vzela slušalko v roko.

«Halo, dr. Korošak.»

On je bil, skoraj bi ga ne spoznala po glasu. Zvenel mu je zelo utrujeno, njej se je zdelo, da je zvenel hladno. Povedala mu je svoje ime.

«Vi, gospa Meta? Zdaj?»

«Oprostite, gospod doktor, ura je polnoči, vem. Toda izdan je ukaz o mobilizaciji.»

«Izdan je.»

Kako zakrknjeno odgovarja.

«Tako sem se spomnila na vas; šli boste.»

«Da, šel bom. Ah Meta, morda ne veste, kaj vse to pomeni.»

«Vem, mislila sem na vas.»

«Res?»

Malo se je ustavljala, potem je pogumno nadaljevala.

«Da, zdaj in vedno.»

«Jaz tudi na vas.»

Ni prav vedela, ali je to res dejal, ali je samo njena domišljija pričarala te besede, tako tihe so bile.

«Hotel sem priti k vam — potem pa se mi je zdelo zopet nepotrebno. Nisem mislil, da se boste spomnili name.»

«To ne more biti res.»

«In vendar je.»

«Je.»

Vse sile je napela, da bi ji ne ušla nobena njegova beseda.

«Hvala vam zdaj. Ali veste, kakšno vprašanje me muči?»

«Ne.»

«Zakaj sva midva zamudila življenje.»

«Ali veste, da sem se pripravljala dve uri, predno sem vas poklicala. To so tisti predsodki, ki smo jih vdihavali, ko smo rashi, in ki se jih ne otresemo, dokler ni morda prepozno.»

«Hvala vam za to priznanje, Meta.»

Spomnila se je, da čas beži in da ga ne more ustaviti.

«In zdaj?»

«Moj vlak odide čez pol ure. Skrajni čas je, oditi moram.»

«Nikar. Spremila vas bom. Z vami pojdem.»

«Nemogoče!»

«Se sploh ne bova več videla?»

«To ni odvisno od mene.»

«Zbogom, oglasite se.»

«Zbogom, Meta!»

Oba sta hladno odložila slušalki. Korošak je odšel na vlak. Meta pa je sedla na stol in vso noč šklepetala z zobmi. Pred njo je zijalo brezdnno Svetovne vojne.

Slepa deklica joče

Vida Taufer

*Pošastna noč mi je ves svet zakrila,
zaman je zdaj ihtenje in moj klic;
ne bo me več svetloba poljubila,
ne bom čutila smeha vaših lic.*

*Na zemlji raste raznobarvno cvetje,
pošilja k nebu svoj blesteči vzdih.
Budi ga dan za dnevom ptičje petje,
in vsak večer ga boža lilast dih.*

*Nikoli ne bom gledala sijaja,
ko v mehkem vonju se bo svetil maj,
čutila luči, ki življenje spaja,
za vedno bo ostal mi tuj ta kraj.*

*Saj tipljem le z boječimi rokami,
iskanje mi je temno kakor dan.
Poznam le žalost, ki me vedno drami,
in vem, da čakam lepših dni zaman.*

Mož in žena sta si enaka. Med njima so razlike, ali ne take, da bi smeli govoriti o prirojeni neenakosti. Razlika med njima je fiziološka. Pravijo, da je žena telesno šibkejša — moda; če upoštevamo še to, kako se fizične sile šibkejše žene razodevajo, se zdi, da je sila žene drugačna kot moževa, toda ne slabša. Mislim, da vzgoja kopice otrok, zlasti v nižjih in do skrajnosti utesnjenih gospodarskih razmerah, zahteva mnogo več živčnih moči kakor moževa poučevanje po šolah ali uradniške službe ali kakor koli drugo delo.

Masaryk

Žena je po narodi določena za mater, tako se glasi geslo mnogoženstva in mnogomastva. To ni resnica, to ni bolj resnica, kot da mora mož po narodi biti oče. Ime mati ni prav nič bolj sveto kakor ime oče, oba imata nalogo, da čuvata nad dušami svojih otrok.

Masaryk

Treba je pomisliti, kaj je merilo razumske energije. Priprosta delavka, ki ima več otrok, ki jih mora vzgajati, skrbeti zanje, paziti na vsako paro, mora po mojem mnenju misliti kot mož, ki hodi zgodaj v urad. Njegova naloga razumsko ni težka. Če si je človek 10—12 let vtepal v glavo nekaj, kar naj bi dosegel, ni čudež, če to doseže.

Masaryk

... toda za vsem tem se skriva stari nazor, da mora žena živeti možu. Toda ona mora živeti sebi kakor mož; če se pa mož in žena združita za celo življenje in če je ta združitev upravičena, tedaj živita drug za drugega in vesta, kako je treba urejati ne samo svoje družinsko temveč tudi javno življenje.

Masaryk

Slovenskim ženam!

Splošna, osebna in tajna volilna pravica je največje, najdragocenejše jamstvo svobode in soodločanja v vseh javnih vprašanjih.

Slovenke smo se potezale zanjo že pred več nego 40 leti v bivši Avstriji in zahtevamo jo danes v Jugoslaviji zavestno in s pomnoženimi močmi.

V prvem našem ženskem listu, v «Slovenki», so se od l. 1897. zgolj domoljubni, literarni in gospodinjiski sestavki kmalu morali umikati spočetka sicer obzirno in rahlo izraženi, a pozneje stopnjevano, povsem jasno postavljeni zahtevi, da mora končno tudi žena postati kulturno, socialno, pravno in politično enakopraven član družbe.

L. 1902 je Društvo slovenskih učiteljic kot prva ženska organizacija povzdignilo svoj glas: Dajte nam volilno pravico! Učiteljicami je takoj sledilo Splošno žensko društvo v Ljubljani. Kot član Avstrijske ženske zveze, v kateri so bile včlanjene ženske organizacije vseh avstrijskih narodov, se je po zastopnicah pismeno ali brzojavno udeleževalo vseh feminističnih akcij, tako tudi velikega manifestacijskega shoda za žensko volilno pravico na Dunaju l. 1912. Posebno pa se je Splošno žensko društvo zedinilo z neumorno delavnimi Čehinjami v borbi za žensko enakopravnost ter smo se pridruževale tudi konferencam in zborovanjem čeških žen v Pragi.

V tistih časih je izhajala od l. 1905—12 Slovenska Gospodinja, po svoji vnanjosti skromen mesečnik, toda po vsebini tehten in zmerom sodoben in pogumen ženski list. Malodane v vsaki številki je Sl. Gosp. klicala žene, naj vendar razumejo pomen volilne pravice in naj delajo za doseg ženske

državlanske enakopravnosti. V to svrho je vedno iznova opozarjala na svetle primere — drugod, na uspehe ženstva po najbolj naprednih svetovnih državah.

Med svetovno vojno je imela naša žena dovolj prilik, da je uveljavila v vsakem pogledu svoje sposobnosti. Na vseh poljih javnega udejstvovanja je bilo treba zamenjati moške z ženskami. Takrat so tudi jugoslovanske žene sijajno položile izpit zrelosti. In takrat smo se nadejale, da v novi svobodni naši državi zaveje duhi resnične demokracije. Toda ostale smo praznih rok.

Zaman so bili vsi naši napor, ki so bili skladni in v sklepih in zahtevah vseh naprednih ženskih slojev Srbinj, Hrvatice in Slovenk.

Velikanska zborovanja po vsej državi za popolno izenačenje političnih pravic, zlasti v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu in Ljubljani l. 1921. ter enaka zborovanja l. 1935. po vseh večjih mestih Jugoslavije s pobiranjem podpisov po vsej državi za popolno enakopravnost so ostala brezuspešna. Jugoslovanska ženska zveza s svojimi 500 včlanjenimi društvi ter Alijansa Ženskih Pokretov s številnimi svojimi edinicami v raznih predelih Jugoslavije sta leto za leto trkala na vrata merodajnih činiteljev. Tudi posamezne ženske organizacije so prirejale ankete, shode, pošiljale pismene resolucije, zahteve, prošnje.

Od vsega začetka tega gibanja pa so najglasneje izražale svoje zahteve po ženski volilni pravici zastopnice delavskih žen.

Toda klic naših žen in resnično naprednih móž, dasi se je ponavljal vedno odločneje in pogostejše, je našel povsod omalova-

ževanje, gluha ušesa in kamenita srca. Kvečjemu smo čuli lepo doneče fraze in obetanja brez resnobe. Zaman dokazujemo, da se je povsod, kjer imajo tudi žene državljske pravice, žena dobro obnesla na javnem delu, da naša država potrebuje mnogo rok, glav in src za delo v občinah, na banovinah in na mestih, ki odločajo o napredku v vsem javnem življenju, ter da Jugoslavija ne sme biti med poslednjimi reakcionarji in konservativci.

Kako dolgo naj žene še stojijo pred zaklenjenimi durmi, ko manjši — moški del državljanov samovoljno odloča o usodi naših otrok in nas samih, o narodnogospodarskih, političnih in drugih vprašanjih, ki se tičejo vsega naroda?!

Tam, kjer nam nalagajo vedno nova bremena, kjer odločajo, kako naj se ustvarjajo novi, čisto usodni zakoni, kjer iščejo novih potov ljudskega udejstvovanja in socialnega skrbstva, kjer sklepajo o poklicnih možnostih in končno ... o življenju naše dece, naših mož in nas žen — tam mora biti mesta prav tako za žene kakor za moške.

V večini smo po številu, v večini po delu in žrtvah, v večini tudi po zaslugah za sedanje in bodoče življenje. Povsod delamo in ustvarjamo. Zato zahtevamo tudi pravice!

«Politika ni za žene! Žena nazaj v hišo k rodbini!» pravijo starokopitneži. Toda politika je življenje, je borba za obstanek in napredek ... Kako bi mogla in smela žena, vir življenja, stati izven te borbe?

Zato ne odnehamo, dokler ne zmagamo. Žena zahteva zase vse politične pravice, da bo delala za hišo, za rodbino, za okraj, banovino in vso državo kakor moški ter da bo pomagala ustvarjati ugodnejše pogoje za življenje vseh državljanov obeh spolov. Odpor, ki ga doživljamo, samo podžiga našo borbenost, ki jo moramo zanesti med žene vseh slojev in poklicev.

Zena naj stoji ramo ob rami z možem socialno, kulturno, pravno in politično enakopravna — to zahtevamo že nad 40 let. In izjavljamo, da ne bomo odnehale ter ne mirovale, dokler nas ne pripuste kot volilke k žari ter stopimo kot izvoljenke v samoupravne odbore, banovinske svete in v narodno skupščino.

Država ni samo zajednica moškega spola, marveč je zajednica složno združenih mož in žen. Naše zahteve izvirajo iz praktičnih izkušenj in iz vroče želje, da postane življenje za vse prebivalstvo Jugoslavije znosnejše, lepše, boljše.

Minka Govékar

Preko vseh ovir

Misli ob razstavi bolgarske knjige

Preko vseh ovir, ki jih je ustvarila nevesela preteklost, ki ji skušajo temne sile podaljšati življenje ter ovirati razmah v svetlejšo bodočnost, se ustvarjajo trdne vezi prijateljstva med Bolgarijo in Jugoslavijo. Danes spoznavajo narodi obeh držav, da je srečnejša bodočnost edinole v tesnem združenju, v resničnem bratskem objemu, ki ne bo ostal v besedah, marveč bo prešel k dejanjem — čim bo prišel pravi čas za to.

Ljudstvo obeh držav začenja spoznavati, da je bila mržnja, ki je poglabljala prepad med obema državama, umetno gojena, da je imel korist od nje le tujec, ki je vedno netil ogenj na Balkanu v lastno korist — s pomočjo «rodoljubov», ki so za Judeževu plačilo zavajali ljudstvo v prepričanje, morijo. Toda danes vstaja nova generacija, ki jasno gleda napake preteklosti — jasnije morda

kot njene vrline. Ta generacija se ne bo dala zavesti v brezumno sovraštvo, zavedajoč se, da je samo v bratstvu med obema narodoma pogoj za lepše čase. Tako se danes tudi že Srbija, ki je stala dolgo na drugi strani prepada, ki je ločil obe slovanski državi, približuje Bolgariji zlasti po svoji mladini, ki skuša porabiti vsako primerno priliko za zbližanje obeh narodov. A najplodnejša tla je našla misel zbližanja prav med Slovenci.

Slovenci smo sicer najsevernejša veja južnih Slovanov, vendar smo prav mi vedno gojili do Bolgarov največje simpatije. Slovenci izobraženci, med katerimi je bil vedno najbolj vnet pristaš slovenskega in bolgarskega zbližanja pokojni Bezenšek, so skušali to prijateljstvo zanesti med širše plasti naroda in so v tem namenu ustanavljali

tečaje, kjer so s požrtvovalnostjo širili med nami poznavanje bolgarske kulture ter polagali kati za zblizanje obeh bratskih narodov. Pa tudi v slovenski poeziji priča marsikateri pesem, kako so Slovenci cenili in občudovali pravično junaštvo bolgarskega naroda. Tako je slovenski narod sprejel med svoje najlepše pesmi Gregorčičevo »Hajdukovo oporoko«, ki v svojem spevu družni opis strahotno krasnih gora Balkana z junaštvom bolgarskega borca za svobodo. Pa tudi Stritarja in Askerca je privlačil motiv bolgarskega junaštva.

Simpatije slovenskega naroda do Bolgarov niso nikdar zamrle in taksaj, ko je politično ozračje v obeh državah omogočilo zopetno zblizanje, se je začela med nami živa propaganda za spoznavanje bolgarskega naroda, in lahko rečemo, da je Jugoslovansko bolgarska liga v tem pogledu storila več kot svojo dolžnost. Potovanjem v Bolgarijo, spisom, ki so nas seznanjali z bratsko zemljo in njenim junaškim narodom, ter slikarskim razstavam se je pridružila letos še *razstava bolgarske knjige*.

S to razstavo so tudi širše plasti med nami vsaj približno zaslutile višino bolgarske knjižne kulture. Iz predavanj, ki so spremljala ogled knjig, smo se seznanili s čudovito tvorno silo najuglednejših pisateljev, kakor so Vazov, Botev, Karavelov, Mihajlovski in drugi. Množica knjig pa nam je pričala o plodovitosti bolgarskih pisateljev, spisi, prevedeni ob priliki razstave v slovenščino ter objavljeni v naših revijah in listih, pa so nam dali okusiti samorastlost, s katero se lotevajo bolgarski pisatelji različnih problemov, ki jih oblikujejo v svojih delih. Največ simpatij nam pa vzbuja njihova borbenost ter njih živo stremljenje k

svobodi — kar je nedvomno dediščina njihove junaške preteklosti.

Dvoje nas je posebno presenetilo na tej razstavi: to je ženska in mladinska knjiga. Ženske pisateljice so v bolgarski literaturi častno zastopane, saj so plodovitejše kot pri vseh treh ostalih južnih slovanskih narodih. Posebno dobro znano med Slovenkami je ime Jelisavete Bagrjane, katero poznamo posebno iz njene pesniške zbirke »Večna in sveta«, ki priča o svežini, inteligenci in globokem pojmovanju življenja. Tudi Dora Gabe, Ljuba Kasarova, Kalina Malina so si že utrle pot po vsem slovenskem jugu.

Prav tako nas je iznenadila mladinska književnost. Očarala nas je pristna izvirnost v besedi in sliki ter njena spojenost z življenjem naroda. Tudi za mladinsko literaturo velja glede plodovitosti, kar za žensko: nobeden ostalih narodov na Balkanu se ne more ponašati s tolikim bogastvom.

Razstava bolgarske knjige pomenja za nas mnogo več, kakor bi mogla pomeniti razstava literarnih proizvodov kaknega drugega naroda, saj nam ne odpira le pogleda v kulturno življenje bolgarskega naroda, marveč tke med obema narodoma vez, ki se ne sme nikoli več zrahljati; temveč mora postati močnejša in silnejša, da nas bo nekoč združila v nerazdružno skupnost. Mnogo je pogojev, ki nas bodre pri tem zblizavanju, mnogo je tudi znamenj, ki nam narekujejo, da smo na pravi poti. Današnja trenja na svetu nam bolj kot kdaj doslej kažejo pot k skupnosti ter nam bode zavest, da nas samo najtesnejše sodelovanje in zblizanje more obvarovati pred tujim izkoriščanjem ter samo popolna osamosvojitev zagotoviti kulturni in socialni razmah, ki so ga mladi narodi zmožni.

Ženska diplomacija v sedanjih težkih časih

Mesca oktobra .1. so Nemci zaplenili ameriško ladjo City of Flint in se zatekli z njo v severno rusko luko Murmansk. Ameriška vlada je zahtevala izročitev ladje, Rusija pa jo je vrnila Nemeem, ki so jo odpeljali proti svoji obali. Med potjo so morali pristati v norveškem pristanišču. Tam pa so Norvežani ladjo zadržali in posadko internirali. Prišlo je do ostre diplo-

matske bitke. Po določbah nevtralnosti je Amerika zopet zahtevala izročitev ladje. To zahtevo je zastopalo diplomatsko predstavništvo USA v Oslu, ki ga vodi poslanica in opolnomočena ministrica Rooseveltove vlade, gospa Evgenija Florence Hariman. Nenadoma je prispela v pristanišče in vztrajala pri zahtevi svoje vlade, naj pride poveljstvo ladje zopet v roke ameriške posadke in po-

veljnika. Ta naloga ni bila lahka, saj norveška vlada ni imela opravlja samó z ameriško in nemško zahtevo, temveč tudi z rusko. Kajti tudi Rusija je vztrajala na tem, da obveljajo njeni ukrepi v Murmansku. Oči vse Amerike so bile uprte v Harimanovo. Kako bo nastopila za koristi svoje domovine? Kako bo izpolnila pričakovanja svojega zaščitnika Roosevelta? Pa se je izkazala izvrstno diplomatka — ladja je ponosno odplula v domovino in ponesla s seboj priznanje diplomatske spretnosti »prve ameriške političarke«, kakor imenujejo sedaj v USA Harimanovo.

Kdo je ta žena? Majhana, šibka, petdesetletna dama, ljubeznivega vedenja, v preprosti, elegantni obleki, redko kdaj brez male aktovke pod pazduho, avtorica zanimive avtobiografske knjige »Od klavirja do politike«. Njena prva poklicna stroka je bila glasba. Kot mlada pianistka se je poročila z visokim finančnikom, predsednikom velike železniške družbe. Skoro neverjetno se sliši, da se je ta čustvena umetnica takoj vživela v posle svojega moža in po njegovi rani smrti vodila ogromno podjetje s tako spretnostjo, da so jo kmalu povabili v industrijski odbor Zedinjenih držav. Njene gospodarske spretnosti je cenil zlasti pokojni Wilson, vladna demokratska stranka pa ji je že med svetovno vojno poverila vodstvo Ženskega industrijskega odbora, ki je najtesneje sodeloval z Rdečim križem. Tudi Rdeči križ jo je izvolil za predsednico in upraviteljico zdravstvene službe v ameriški artiljeriji. Uspeh Harimanove je bil popoln. Odslej se — srečna tudi kot mati — ni več ločila od politike, pa tudi ne od klavirja, od Chopina in Mozarta. Takoj po vojni so ji poverili predsedstvo ženskega demokratskega kluba in mesto v odboru demokratske stranke. Ko je prišel na krmilo vlade posteni feminist Roosevelt, je pritegnil k delu v državni politiki tudi mnoge izkušene žene. On sam ima dve zelo sposobni sodelavki: svojo ženo Eleonoro, ki mu je vedno najboljša svetovalka, in svojo osebno tajnico, ki mu je najzanesljivejša zaupnica. Znani svetovni delavki Perkinsovi je izročil ministrstvo za delo, Harimanovo pa je postavil v diplomatsko službo in jo poslal kot poslanico USA v Oslo. Tako zastopa velike Zedinjene države danes v severni Evropi žen-

ska diplomatka, ki se v polni meri zaveda dolžnosti, izhajajoče iz sedanjih zunanje političnih smernic svoje vlade: varovati koristi svoje domovine na podlagi mednarodnega prava o nevtralnosti.

Čuden slučaj je nanese, da ima tudi druga največja država na svetu prav danes in prav v tistem predelu Evrope na važnem diplomatskem mestu žensko predstavnico: poslaništvo Sovjetske Rusije v Stokholmu vodi Aleksandra Kolontayeva.

Ta žena je stopila v boljševiško stranko že v zgodnjih dekletskih letih. Udeleževala se je revolucionarnega gibanja in bila obsojena na pregnanstvo v Sibirijo. Rešila se je le s poroko z visokim častnikom. Odlični družbeni položaj roditeljev in moža je ni oviral, da bi ne bila zopet zahajala v delavske organizacije in jih navduševala za upor. Med revolucionarji je bila jako priljubljena, ker je imela globok smisel za socialna vprašanja in izreden dar govora. Le to so ji nekateri zamerili, da je preveč gojila svojo zunanost in je poleg velikih duševnih vrlin uveljavljala tudi svojo veliko telesno lepoto, kar je bilo zlasti med tedanjem revolucionarnem žensko mladino na Ruskem prava izjema. Saj je bilo med glavnimi načeli mladih revolucionark baš prepričanje: v delu za socialno osvoboditev Rusije pomeniš vse samo kot človek, ki zmore največje osebne žrtve; zato je troja zunanost in ženska vrednost brezpomembna zadeva, ki jo moraš prej omalovaževati kot gojiti.

Po zaslugi takih prenapetih strankinih pristašev so prišle oblasti zopet na sled zarotniškemu delu Kolontayeve. Zato je pobegnila čez mejo in živela delj časa v Švici in Parizu, kjer jo je zatekal svetovna vojna. Mnogo je občevala v Leninovem krogu in bila med glavnimi snovatelji bodoče Sovjetske Unije. Po padcu carizma se je vrnila v domovino. Tu se je drugič poročila, in sicer z duševno sorodnejšim človekom, vendar se tudi sedaj ni mogla vživeti v družinsko življenje. V Leninovi vladi je bila ministrica za umetnost, pozneje za prosveto, kjer se je z vso silo zavzela za preureditev šolstva in preusmeritev vzgoje.

L. 1922 jo je poslala Sovjetska vlada kot diplomatsko zastopnico v Oslo, kar je bil prvi primer aktivnosti žene v diplomaciji. Malo pred prihodom Harimanove na Nor-

veško pa je ruska vlada imenovala Kolontayevo za poslanico v Stokholmu.

Njena življenska in politična pot je popolnoma drugačna od Harimanove. Po letih sta si precej blizu in tudi po vestnosti, s katero opravljata svojo nalogo, in po zaupanju, ki ga obe uživata pri svojih vladah. Pravijo, da Stalin visoko ceni politično delo prve sovjetske diplomatke v inozemstvu. Čeprav je Kolontayeva njegova vneta pristasiinja, mu vendar ni slepo uslužnjena, temveč presoja položaj vedno stvarno in poimuje svoje naloge nepristransko, brez osebnega kulturnega do Stalina. Stalin upošteva to njeno vrlino, ne prezira njenih presojanj in ni nedostopen za njene nasvete, ki danes narekujejo ruski politiki v severni Evropi zmerno in skrajno preudarno pot.

Tudi Kolontayeva je pisala, in sicer prav mnogo. Njeno ime ima v ruski socialni in politični publicistiki priznano mesto. Pisala je tudi leposlovne stvari, ki so zasnovane na izraziti boljševiški miselnosti.

Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene

Doma:

12. novembra so bile volitve v senat. Volitve so se vršile po *starem volilnem zakonu*. Za kandidate se je vedelo vnaprej, da bodo izvoljeni, ker noben kandidat — razen v Črni gori, kjer sta bili dve listi — ni imel nobenega protikandidata. »Izvoljenih« je 47 kandidatov, drugi bodo še imenovani. O pomenu senata je pisal Hrvatski dnevnik tele značilne besede: »Širša hrvatska javnost sploh ne razume, čemu nam je senat in *zakaj je treba plačevati njegovim članom na dnevnica in predsedništvu na plačah vsak dan približno 40 tisoč dinarjev ali letno 15 milijonov dinarjev*. Nam bi bilo ljubše, ako bi v ime tistih 29% prejeli okoli štiri in pol milijona dinarjev, da bi s tem denarjem pomagali revežem. Naš seljak rezonira tako: Ako ni dovolj pametna skupščina, ki jo volijo vsi moški z dovršenim 21. letom, in ako ona ni sposobna za sklepanje pametnih skupnih zakonov, ne bo zakonodaja nič boljša, ako pri tem sodeluje še daljnjih 120 oseb, ki jih deloma imenujejo, deloma pa jih voli prav majhen krog volilcev. Po mnemu hrvatske javnosti je ustanova senata

Njeni nazori o spolni in ljubezenski svobodi gredo do take skrajnosti, da so jih odklanjali vsi trezni komunisti z Leninom vred, pa tudi mladina obojega spola je kmalu zavrgla njena načela ter se usmerila v globlje pojmovanje medsebojnih zvez in nalog.

Dobro pa se je Kolontayeva izkazala pri političnem in diplomatičnem delu. Če bo Rusija uredila svoje odnose do skandinavskih držav z razumevanjem obojestranskih potreb, bo to v veliki meri tudi zasluga Kolontayeve.

Tako delujeta Evgenija Fl. Hariman in Aleksandra Kolontayeva kot zastopnici dveh največjih držav na svetu — prva z ljubeznivo besedo, pohlevnim nastopom in oboževanjem tihe umetnosti, druga s smelostjo revolucionarnega politika, temperamentno besedo in zunanjim bleskom. Obe pa vodi isti cilj — korist domovine, katero zastopata.

sploh odveč, a posebej ni potreben senat, ki se sestavlja tako, kakor predpisuje sedanji volilni zakon.« Gotovo se s temi besedami hrvatskega seljaka vsi strinjamo, čudimo se le, čemu so potem Hrvatje, ki imajo odločilno besedo v sedanji vladi, o kateri pravijo, da je demokratična, dopustili volitve na tak nedemokratičen način.

Slovenska kmečko delavska stranka je bila ustanovljena prejšnji mesec. Značilno za naše razmere je, da je bil *ustanovni občni zbor v — Zagrebu*. Predsednik je kmet Jevšnik Franc iz Kozjegaja.

Bosanski muslimani zahtevajo za Bosno in Hercegovino svojo avtonomijo. Proti njej pa nastopajo bosanski Srbi, katerim se je pridružila tudi stranka jugoslov. nacionalistov. Hrvati pa zahtevajo v primeru, da bi se ustanovile le tri banovine, še nekatere kraje zase, sicer pa niso zoper avtonomno Bosno in Hercegovino. *Frankovci* očitajo dr. Mačku, da je premalo dobil za Hrvatsko. To vporabljajo za vprižarjanje nemirov zlasti v Zagrebu.

V znamenju časa. Naša država ni v vojnem stanju, vendar cene naraščajo s tako

naglico, da se naš »mali človek«, ki je že dozdej komaj živetaril, s strahom sprašuje, kaj bo, če bo šlo tako naprej. Samo nekaj ugotovitev iz naših listov: Jugoslovanske tvornice *olja* so, odkar je izbruhnila vojna, že trikrat povišale cene olju, sedaj pa zopet za 70 par pri litru. — Cena *cinke* se je v Jugoslaviji v dobrih dveh mesecih *podvojila*. — Zanimiv je članek, ki ugotavlja, kako se je *usnje* podražilo zgolj zaradi špekulacije. Gospodinje posebno občutijo podražitev *moke* in drugih živil. *Odnevi* na naraščanje *draginje* se že čuje od vseh strani. 19. novembra je imela Delavska zbornica občni zbor, na katerem so ugotovili velik *padec zaposlenosti*: število zavarovancev pri OUZD je v teku enega meseca padlo za 10.000. Vzporedno z zmanjšanjem zaposlenosti se je znižala delavska mezda. Obenem so izračunali tudi, da je indeks *izdatkov za živila* narasel za 13%, ako ga računamo po standartu najslabše plačanih delavcev, ako pa vzamemo v pošteve boljše plačane, pa za 11%. Posebno so govorili o svojem položaju tudi *rudarji*, ki so v svoji resoluciji med drugim zahtevali, da se zaradi porasta *draginje* takoj zvišajo mezde prav toliko, kolikor je poskočilo blago. Oglasili so se tudi *zasebni nameščenci*, ki so ugotovili, da je uslužbenki davek prevelik in krivičen, da je nujno potrebno, da se izvede pokojninsko zavarovanje trgovskih pomočnikov, od katerih ima po najnovejši statistiki 77,6% *manj plače kakor 1000 din!*

Prve razsodbe o pobijanju draginje pri nas niso take, da bi koga prestrašile. Kršitelji uredbe so bili obsojeni na globe od 50 do 500 din, oziroma na 1 do 10 dni zapor. V takih primerih ne bi škodovalo, če bi vzeli za zgled druge države, kjer so te vrste kazni veliko bolj občutne.

Ureditev osebnih doklad. Službene novine od 12. novembra prinašajo uredbo, po kateri pripada ministrom, državnim podtajnikom in banom v pokoju in na razpoložnjo *osebni dodatek*, in sicer: predsedniku in podpredsedniku ministrskega sveta po 4000 din mesečno, ministrom, drž. podtajnikom in banom po 3000 din mesečno. Osebni dodatek jim pripada brez ozira na osnovo, po kateri so jim odrejane penzije odnosno dohodki na razpoložnjo.

*

Naši bratje in sestre za mejami:

»*Koroški Slovenec*« o *bodočnosti slovenstva*. Članek je vzpodbuden tudi za nas, saj kaže, da koroški Slovenci vključno težkemu položaju ne klonejo, marveč se skušajo znajti in opogumiti. Takole piše. »K. S.« med drugim: »Da bi se ob pogledu na svojo številno malenkostnost bali za svojo bodočnost in obupavali? Strah in obup nikakor ni naša slovenska lastnost. Bojazljivci in obupanci bi ne bili vredni imena Slovencev... Nam Slovincem v Nemčiji prihaja ob miselni revoluciji, ki jo doživlja nemški narod, posebno do zavesti, da smo veja slovenskega debla. Narod se sam najbolje spoznava ob pogledu na drug narod; na njegove misli in dejanja. Mi doživljamo nemškega sosedo z vsako uro in z vsakim dnem in nam zato naše slovenstvo prihaja tem bolj in tem jasneje do zavesti... Ker se naša slovenska zavest drami prav v globinah našega mišljenja in čustvovanja, raste z njo tudi naša vera v nepremagljivost slovenske narodnosti. Po silnem vzponu nemškega naroda se čutimo še bolj Slovence in Slované. V dno srca čutimo, da bo slovenstvo v bližnji in najbližnji dobi v še večji meri kot doslej prispevalo svoj delež k evropski kulturi in kulturnosti. Po svoji vsebini, zgodovini in usodi je naravnost poklicano, da iz svoje duhovnosti in duševnosti soustvarja novo, vstajajočo Evropo. O čemer se nekoč sanjali veliki slovanski in drugorodni možje, da bo namreč slovenstvo evropskim ljudstvom posredovalo mir in bratroljubje, to slovansko poslanstvo vidimo danes v obrisih, jutri bo že nemara neovrgljiva nujnost. — Nova Evropa vstaja! Za vsem hudim in zlim naših dni vidimo njeno veličastno borbo za boljšo vsebino in lepše oblike. Tako veli že preprosti zakon trpljenja, tako nam narekuje naša slovanska vera. Slovanstvu, ki z lahkoto zajame vso Evropo, pa pritiče naloga, da zajamči narodnostni obstanek malih, številčno šibkih ljudstev.

Poljski jetniki na slovenskem Koroškem. V jetniška taborišča na Koroškem je prispele večje število vojakov — ujetnikov. Ob lasti so razglasile, da se prebivalstvo z ujetniki ne sme razgovarjati in jim ne sme kazati ne sočutja ne sovraštva. Kdor bi ujetniku pripomogel k begu, bo kaznovan s

smrtjo ali z dolgotrajnim zaporom. Prepo-vedano je tudi vsako prenašanje ujetnikom ali od njih.

Po svetu:

Vojni cilji. Od časa do časa zasledimo v časopisu razmišljanje o vojnih ciljih obeh vojskujočih se taborov. Zapadne demokracije zasledujejo s svojo vojno akcijo tele namene: vpostavitev nove demokratične vladavine v Nemčiji, ki se mora za vselej otre- stati osvajaških skomin, obnovitev Češkoslo- vaške republike in Poljske. Slišijo se tudi glasovi, čeprav neoficialni, o novi zvezni re- publikli ali celo monarhiji, ki naj bi jo tvo- rila Avstrija, Bavarska in Madžarska. An- gleški zunanji minister lord Halifax kakor tudi drugi večkrat povdarjajo, da se bore za enakopravnost narodov, češ, da velja angle- ška borba vzvišenemu cilju, da nadomesti surovo silo in nasilje s postavo. Toda če pomislimo na monakovsko razsodbo, ki je prav s pomočjo Angležev dopustila neiz- merno ponizanje češkega naroda, ostanemo mali narodi spriči takih napovedi skeptični.

Prav zato, ker se kažeza Anglija in Fran- cija neomajni v svojih vojnih ciljih, ni imel uspeha *mirovni apel holandske kraljice Viljemine in belgijskega kralja Leopolda*. Nizozemska (Holandska) in Belgija sta namreč v sedanji vojni močno ogroženi, ker tvorita nekaj vmesni člen med obema voj- skujočima se skupinama, in sta zlasti Nem- čiji močno na poti. Zato je razumljivo, da trepetata za svojo usodo. Da se obvaruje nemškega vdora, je Nizozemska preplavila z vodo znaten del svoje zemlje, zlasti še, ker Nemci podaljšujejo svojo Siegfriedovo utr- beno črto vzdolž holandske meje. Kakor vse kaže, sta obe skupini vojskujočih se držav sklenili iti do konca. Na obeh straneh se vrše velike priprave. Čeprav je na kopnem in v zraku neznatna aktivnost, pa delujejo tem uspešneje nemške podmornice. Dne 21. novembra poročajo listi, da so potopile v dveh dneh 7 velikih ladij, med njimi tudi jugoslovanski parnik *Carica Milica*. Angleži in drugi prizadeti raziskujejo vzrok, kako so mogle pomorske mine povzročiti nesrečo tolikih ladij v tako kratkem času. Mnenja so, da gre za novo orožje, (ki so ga Nemci že napovedali) in sicer za mine, ki imajo neke vrste samostojen pogon ter imajo v

svoji notranjosti močne magnete, ki mino iz večje daljave potegnijo proti železni ladij. Angleška admiraliteta se v polni meri zaveda nevarnosti tega orožja, ki se doslej še ni pojavilo.

Balkan je sicer nevtralen, vendar je po- zorišče najrazličnejših vplivov. Oba vojsku- joča se tabora ga skušata pridobiti, vsak na svojo stran. V zadnjih dneh je poleg Rusije dosegla največjo aktivnost Italija, ki smatra Balkan za svoj življenjski prostor. Treba je računati z direktno akcijo Italije za nstano- vitev nevtralnostnega balkanskega bloka. Italijanska vlada bo — kakor povedo angle- ški listi, formalno predložila natanko izde- lan načrt za omenjeno zvezo. To akcijo italijanske vlade podpira v polni meri tudi Vatikan, kakor omenjajo angleški listi. Na- men itilijanskega vpliva na Balkanu je pre- prečiti ruski vpliv v jugovzhodni Evropi. Od balkanskih vlad se je najbolj približala za enkrat Rusiji Bolgarija, kjer se celo svo- bodno prodajajo ruski olicialni listi.

Atentat na Hitlerja v monakovski mestni lihi je povzročal razmeroma malo pozor- nosti.

Svet je ponovno globoko pretresla *trage- dija češkega naroda*, ki menda sedaj preživ- lja višek svoje Kalvarije. Ali je mogoče tako strašno mučenje naroda vpričo vsega sveta? Londonski listi objavljajo o zadnjih žalost- nih dogodkih v Pragi tele podrobnosti, ki jih naši listi ponatiskujejo: Nemiri so se pri- čeli že pred dnevi, ko se je hotelo večje število dijakov udeležiti pogreba svojega to- variša, ki je bil ubit pri demonstracijah 28. oktobra od narodnosocialističnih obrambnih oddelkov. Da bi nemške oblasti preprečile demonstracije, so narodno-socialistični napa- dalni oddelki nastopili s strojnimi. Ob- enem so zasedli nekatera vseučiliška po- slopja in institute. V petek ob zgodnjih jutranjih urah je bilo hudo streljanje v bli- žini dijaškega doma in češke univerze. Ne- katerim dijakom se je posrečilo pobegniti z univerze v dijaški dom kralja Aleksandra. Od tu so se bili hudi boji z SS oddelki. Nizozemski listi poročajo, da je bilo že 50.000 aretacij v zadnjih dneh ter je bilo vsega skupaj postreljenih po *nemških* urad- nih vestih 12 dijakov po preteklem sodu, po informacijah iz drugih držav pa 130. Nad češkimi mesti je razglašeno olodno stanje,

Praga je kakor izumrla. V koncentracijsko taborišče Buchenwald blizu Weimarja je bilo odpeljanih nekaj tisoč dijakov z več profesorji. Med aretiranimi je tudi general Neitek, ki mu je bil poverjen ta transport. V Buchenwaldu je tudi bivši praški župan Zenkl. Prezident protektorata dr. Hacha je interniran v svoji vili. Nemški listi pišejo, da je obolel in «da se bo moral precej časa zdraviti». Te dni je moral prebrati po radiu izjavo, ki so mu jo sestavile nemške oblasti. Ves svet globoko žaluje s češkim narodom, ko umira cvet tega junaškega ljudstva, njegova mladina.

Tudi *poljski narod* preživlja težke dni: povsod najhujše pomanjkanje živeža, povsod trda pest zmagovalca nad premaganecem. Kakor poročajo tuji listi, razlazujejo Poljake in oddajajo zemljo Nemcem. 18. novembra je govoril predsednik bivše poljske republike poljskemu narodu po radiu: vlada in opozicija Velike Britanije obljubljata, da ne odložita prej orožja, dokler ne bodo poravnane krivice, storjene poljskemu narodu. Ves svet ve za krivice, ki se prizadevajo poljskemu narodu. Poljska vojska, ki se je zbrala na zapadu, bo pomagala obnoviti Poljsko.

Umetnost

Uprizoritve v ljubljanskem dramskem gledališču

21. oktobra je bila v drami prva predstava Sofoklejeve tragedije «*Antigone*» v lepem prevodu Frana Albrechta. Nedvomno spada Antigona med najbolj dovršene tragedije, kar jih pozna svetovna dramska literatura. V Ljubljani so jo prvič igrali pred dobrimi petindvajsetimi leti.

Snov nam je znana iz grške zgodovine in prikazuje usodo krepstne, razumne, lepe Antigone, ki kljubuje volji tirana Kreona in pokoplje truplo svojega brata Polinejka. Zato pa jo obsodi Kreon v kamenit grob, kjer se Antigona obesi. Radi tega se usmrti še njen zaročenec, Kreonov sin, in njegova užaloščena kraljevska mati. — Glavni, nasprotujoči si miselnosti v tragediji, ki poganjata časovno strogo strnjeno dejanje, sta: na eni strani samovolja človeškega zakona, rojenega iz sebičnosti in prevzetnosti nad lastno močjo, nasproti njemu pa svetla resnica o večni človečanski pravici, ki hodi mimo vseh potrjenih in napisanih zakonov svojo edino pot k eni Resnici. Pravzaprav sta ti dve miselnosti v svojski obliki prikazan boj med temo in svetlobo, med lažjo in resnico, med nasilnikovo voljo, ki mimo svojega cilja: vladati, zmagati — ne vidi ničesar, in med človeško dolžnostjo, ki je pisana v srcih čistih, hrepenečih ljudi od vekomaj. V «*Antigono*» je zajet problem, ki je s svojim zadnjim otenkom bistvo vsega pravega človeškega prizadevanja in z njim združenega gorja in lepote.

Kakor je ta grška tragedija po svoji zamisli čudovito preprosta, skladna, enotna, tako stavi tudi svoješke zahteve na izvedbo, ki gredo preko vseh načinov realistične ali naturalistične igre, kakršne smo vajeni v našem gledališču. «*Antigona*», kot vsaka odrska stvaritev, zahteva način igranja, pri katerem bi naj odrska forma tvorila z osnovno skladno enoto. Zato pa bi bil potreben enoten način odrskega podajanja vseh igralcev, ki pa se ne more izražati le v zunanji kretnji, ampak v pravilnem, enotnem, skupnem odnosu vsega igralskega zbora do umetnine poleg stroge vnane ubranosti v glasovih, recitaciji, kretnji, odrski glashi, sceneriji in v barvah odra, oblačil in luči. Šele v taki strogi in dosledni uprizoritvi, ki pa ne bi hotela biti «oponašanje» igranja starih Grkov, ampak bi le sledilo neizprosnim estetskim zakonom, ki izvirajo iz napisane tragedije same, bi «*Antigona*» našla svojo dokončno obliko, če še ne popolno, pa vsaj jasno v zahtevi po popolni uprizoritvi.

Če se uprizoritev «*Antigone*» v naši drami ni povsem približala temu, kar sem prej omenila, ne zadene krivda prav nobenega, ne režiserja, ne igralcev, ampak nujno izvira iz položaja, v kakršnem more biti v današnjem času narodno gledališče enmilijskega naroda. — Saj je n. pr. govor in zbor tebanških starcev, ki so ga razen g. Severja in g. Presetnika tvorili sami statisti, dal največ, kar je mogel, in ga je občinstvo sprejelo z razumevanjem in toplim prizna-

njem, čeprav vemo, da bi morali sestavljati zbor nujno poklicni delavci z visoko igralsko kulturo.

Naslovno vlogo Antigone je nosila gospa Šaričeva. Po mnogih sezonah smo imeli spet redko zadoščenje, da smo videli našo izredno kultivirano igralko v vlogi, ki je bila njena, kateri je mogla poleg popolnega tehničnega znanja in obvladanja dati za ozadje še globoko in trdno človeško osebnost, ter je ustvarila prepričevalen, skladen odrski lik, kakršnega v tej obliki zmore pri nas samo ona. — Pravilno podana tragedija «Antigona» bi morala učinkovati kot simfoničen koncert; pri naši predstavi pa si imel bolec občutek, da s tem igralskim orkestrom še dolgo ni vse v redu, da so instrumenti različno uglaseni, nad vsem pa je lila svojo čisto, odločno melodijo prva violina — to je bila igra Antigone same, prav do dna pravilno pojmovane in prinešene. Oprostite mi to primerico, a sem se morala zateči k nji, ker malokdaj tako kot ob takih razglašanih predstavah se človek zave, kako je vsaka umetnost v svojem bistvu muzika in kako so pri vsaki umetnostni stvaritvi nujne zahteve po uglašenosti v melodiji in ritmu.

Vkljub vsemu je bila predstava «Antigone» za naše dramsko občinstvo lep dogodek, kritiki v dnevnem časopisu so se o njem na široko razpisali in vsaj enotna osnovna ubranost pri igalcih bi mnogo doprinesla k popolnejši izvedbi. V zvezi s tem se moram dotakniti še vprašanja obeh debutantov ter gđcne Simončičeve in g. Igorja, ki sta vlogi naštudirala, in podob z vso vnemo in resno pridnostjo mladih, ki se podajajo na pot odrskega uspeha. Da sta prejela debut vprav v Antigoni, ki zahteva zrelih igralskih moči, v človeškem in čisto igralskem smislu, pa je bilo enotnosti predstave prav gotovo v večjo škodo nego korist.

V »Stričku Vanji« slika ruski pisatelj Čehov usode ljudi, pogreznjenih v medli ritem vsakdanjega življenja; iz katerega hočejo in hočejo, pa se jim to stremljenje ubije prav spet v vsakdanjosti in njenih neusmiljenih zahtevah. Preprosta, malce tožna zgodba, ki ji skoraj ne priliči naslov, kot ga ima, je izrez iz monotonih dni na ruskem podeželskem dvorcu, in je skoraj lična, prelepa umetnina, katere smo lahko veseli, da je ponovno vidimo na našem odru.

Predstava je bila hkrati režiserski debut dramaturga J. Vidmarja, ki si je nedvomno izbral stvar, katere mu je blizu kot človeku in teatrskega človeku še posebej. Mene je igra na odru presenetila po čudovito prodornem in preprostem režiserjevem občutju in razumevanju umetnine. Iz režije je dihala le stremljenje: biti do kraja zvest zamisli pisatelja, slediti v slikanju na odru stavkom za stavkom; napisani igri oživeti z ljubeznijo in toplim prizadevanjem človeške like, kot jih je videl pisatelj.

Igra je pripravila našemu občinstvu mnogo lepih doživetij in mu nudila občutje težkega ozračja v Rusiji pred razkolom v zgodovini, kakršno je danes nam tako domače. Igralci so našli v nji mnogo hvaležnega dela, prav vsi, saj ni bilo čutiti majhnih in velikih vlog, vse so bile zelo skrbno izdelane in predstava harmonično zajeta iz osnovnega režiserjevega dojemanja stvari. Čeprav nosi igra naslov po stričku Vanji in je Vanja tisti, ki sproži skromni dogodek, radi katerega se igra vrši, se vendar zdi gledalcu, da je tehtnejša oseba v zgodbi zdravnik, ki v najostrejših barvah predstavlja človeka, razklanega v svojem življenjskem delu, med to, kar bi hoteli biti, in drugo, kar v resnici je. Po njem je povedal Čehov vse svoje onemoglo, stirto hotenje, svoje strastno iskanje polnega človekovega življenja. Zdravnikovi pojavi je brez dvoma vtisnjen pisatelj avtobiografski značaj.

K. V.

Baletni večer Maksa Kurbosa in Irene Litvinove

Ne bom se ustavljala ob posameznih točkah tega baletnega večera, izmed katerih so bile nekatere brezhibno izdelane (n. pr. *Rendez-vous russe*, *Foot-ball*), druge spet tehnično neizpiljene, ali celo neokusne, kot zadnja v drugem delu sporeda, pač pa moram omeniti sestavo programa, ki je bila tako dovršeno neenotna, pisana brez enotne usmerjenosti, da res ni obetala lepega večera. Reklama je privabila mnogo občinstva, plesalca sta prejela cvetje, aplavz in pohvalne kritike v našem dnevnem časopisu, in s tem vse, kar sta iskala. Mi pa smo odhajali od plesnega večera prav tako vsakdanji, kot smo prišli, in kdor je pričakoval, da se bo ob znanih baletnih stvaritvah, ki jih je

napovedoval ta večer, naslajal nad lepoto seriozne, prečiščene plesne kretnje, prepokane z močno misljo plesalca, ali je verjel, da bo doživel popolne baletne stvaritve, čeprav same sebi namen, je bil razočaran. Nad vso prireditvijo tega večera je lebdela pronicajoča misel osebnega uspeha in priznanja in temu se je misel o posvečenosti stvari ponižno umaknila. Pri nas sta nam plesalca Mlakarja pred sedmimi leti s svojim prvim nastopom in drugim plesnim večerom le dala trden kriterij vsaj za presojo, česa smemo od plesnih večerov pričakovati, če že ne — koliko.

Na nekaj drugega pa me je opozoril ta baletni večer, in to drugo potrjuje vse moje prejšnje trditve o glavnem namenu prire-

ditve, to je dejstvo, da sta v programu tega baletnega večera uvrstila tudi nastop najmlajših učenek plesne šole Maksa Kürbosa. Te deklice so sicer od sile ljubeznive in prijetne ter so žele ogromen, navdušen aplavz od svojih znancev, so pa še pravtako od sile neizvežbane in bi s svojimi točkami spadale kar samo na intimno akademijo baletne šole za starše, nikakor pa ne na spored umetniškega plesnega večera.

Mladima prijateljima smo vsi želeli mnogo sreče na potu uspeha in to moje poročilo noče biti kritika, ampak le nekaj objektivnih opomb o plesni umetnosti v oporo tistim izmed nas, ki se resno zanimajo za naše odrske plesne prireditve.

K. V.

Naše žene pri delu

Močno žensko gibanje v naši državi. — Borba za državljansko enakopravnost. Ko sta ministrski predsednik Cvetković in voditelj hrvatske stranke dr. Maček podpisala tako težko pričakovani sporazum, so se začele kazati našemu državljanstvu življenju nove, resnični demokraciji ustrezajoče smernice. Zato so se tega političnega dogodka razveselile tudi žene. Sklepale so pač: tako demokratično zasnovan načrt smatra tudi ženo za polnopravnega državljana in jo bo sam po sebi pritegnil k izpolnjevanju vseh političnih dolžnosti in pravic — dal ji bo volilno pravico. Upravičilo za tako sklepanje sta nam dala oba podpisnika sama; saj sta bila na glasu iskrenih zagovornikov ženske enakopravnosti, kar sta tudi javno priznavala. Pa tudi potrebe in težave sedanje dobe so nas potrjevale v tem upanju. Država, občina, druge ustanove kličejo ženo k socialnemu in narodno-obrambnemu delu, katerega si danes ni mogoče misliti brez sodelovanja žene. Žene so sprejele nove naloge s pravilnim razumevanjem in poglobljeno državljansko zavestjo ter so bile prepričane, da si bosta javnost in zakonodajalec svesta, kako bo pritegnitev žene k soodločanju v občinskih, banovinskih in državnih zadevah pomenila pomnožitev sil, ki so danes tako nujno potrebne za modro in odgovorno upravljanje političnega in socialnega življenja. Ko so pa začeli prihajati v javnost prvi podatki o preurejenem volil-

nem zakonu, ki izrecno govori le o državljanih moškega spola, tedaj so jugoslovanske žene spoznale, da se morajo same postaviti v borbo za svoje pravice. Prva pobuda za to gibanje je izšla iz Ženskega pokreta, društva za državljanske pravice žene. Takoj so se mu pridružile druge ženske organizacije in začele prirejati skupna zborovanja. Prve so stopile v javnost Srbkinje, zlasti omladina, ki se zbira okoli lista »Žena danas«. Izdale so proglas na vse žene v državi, naj poleg drugih prireditev zbirajo tudi podpise, ki bodo javnosti in vladi izpričali našo splošno zahtevo po volilni pravici. Zelo delavne so tudi slovenske žene; njih pokret usmerja dravska sekcija JŽZ. Sestanki po društvi, članki v časopisih, javna zborovanja, zbiranje podpisov, so sredstva, s katerimi bomo utemeljevale potrebo, da morajo tudi žene sodelovati pri sestavljanju zakonov, ki urejujejo življenje v državi.

Zborovanja za žensko volilno pravico so se že vršila po nekaterih mestih, na pr. v Somboru, Vukovaru, Vršču, Srbobranu, Banji luki in drugod. 23. novembra je bil tudi ženski shod v Beogradu, ki se ga je udeležilo nad 1000 žensk. Otvorila ga je v imenu uredništva »Žena danas« *Olga Simotijević*, plavna govornica je bila pa *Milena Atanacković*. Poleg nje je govorilo še več drugih žen iz raznih krajev države. Sprejele so resolucijo, ki zahteva popolno enakopravnost žen pri plačah in mezdah, zaščito žene

pri delu, zlasti pa polno zaščito žene-matere; dalje priznanje ženske enakopravnosti in javnem življenju, zlasti pa zahtevo sodelovanja v vseh samoupravnih in zakonodajnih korporacijah. Končno zahteva resolucija, da se v novi volilni zakon za narodno skupščino sprejme tudi aktivna in pasivna volilna pravica za vse ženske in sicer pri svobodnih in tajnih volitvah.

Taka zborovanja bodo še po vseh krajih države. Edino žene, včlanjene v *Hrvatski seljački stranki (HSS)*, ne bodo po izjavi Pavle Balenovičeve v «Hrvatskem dnevniku» sodelovale v nobeni akciji za žensko volilno pravico, češ, da jim je po programu HSS zagotovljena popolna svoboda: «Žene HSS se ne čutijo zapostavljene. Nam ni treba nikakih sutražetk, ženskih gibanj, ne »emancipiranih« žen, ker je to v nasprotju z našo ideologijo, ki temelji na družini in domu. Ko bo prišel čas, vemo, da nam bodo tudi vse pravice zagotovljene.» (Približno tako so pisale tudi pristašnje nar. soc. gibanja, ko je prišel Hitler na oblast.)

Ali je upanje, da bo izšla iz HSS ženska enakopravnost? Zastopnice Zveze Ženskih pokretov so bile v ta namen pri dr. Mačku, ki je sedaj podpredsednik vlade in vodja HSS. Izjavil je, da bi priznali volilno pravico morda kmeticam, toda sedanje politične prilike niso primerne, ker bi pomenjala ženska volilna pravica še neznosno postavko (menda v politični enačbi?). Podobno se je izrazil dr. Laza Marković, minister pravde, ki je izjavil, da bi morda dobile žene volilno pravico za občine, kjer naj najprej pokažejo, ali so sposobne. Edino dr. Budišavljevič, minister za socialno politiko in narodno zdravje, je rekel, da je bil vedno zato in da bo te težnje tudi vedno podpiral.

Večina naših listov redno beleži vse dogodke, ki se tičejo propagande za žensko volilno pravico. «Edinost» se je z odločnimi besedami zavezala za to zahtevano celo prej, predno so ženska društva sama javno nastopila. Lepo se slišijo zaključne besede tega sestavka: «Pri nas bi bil zagotovo notranjepolitični položaj že davno rešen, ako bi imele pri stvari odločilno besedo tudi ženske!».

Najvažnejša vprašanja v sedanjem programu ženskih društev izvirajo pač iz potrebe časa: narodnoobrambno delo, priprava

za sodelovanje v grozeči vojni, boj proti draginji, reševanje narodnogospodarskih vprašanj, borba za državljansko enakopravnost.

Splošno žensko društvo si je tudi letos nadelo nalogo, da bo po vzoru materinskih šol dajalo staršem priliko, da se seznajajo z najvažnejšimi vprašanji o negi in vzgoji otroka z zdravstvenega in pedagoškega vidika. Pod naslovom «Vzgoja matere» bo priredilo vrsto predavanj, na katerih bodo govorili priznani strokovnjaki.

Zveza gospodinj je predložila oblastem spomenico, v kateri opozarja na škodljive posledice letošnje obilne žganjake in predlaga načrt o pametni uporabi žganja v splošne koristne svrhe. Započela je tudi prepotrebno akcijo za pobijanje draginje in navijanja cen. To društvo prireja niz zdravniških predavanj, v katerih priljubljena zdravnica dr. Božena Merljakova na prav poljuden način kaže in poučuje, kako naj gospodinja pomaga sebi in bližnjemu ob sleherni nezgodi. Tako poučene in usposobljene žene bodo prvovrstne pomočnice in svetovalke družini v mirnem in vojnem času.

»Zveza gospodinj« spada gotovo med naša najbolj delavna društva. Zlasti marljivo deluje njen *gospodinjski* odsek, ki je priredil lani in letos grozdni teden. S to akcijo je omogočil prodajo grozdja našim vinogradnikom in preprečil pridelavo preobilnih alkoholnih pijač, obenem pa je razveselil mnogoštevilne otroke, ki so po tem potu prišli do okusnega in zdravega sadja. Društvene članice so si s to akcijo naložile težko in odgovorno delo. Same so hodile nakupovat grozdje na lice mesta, učile so kmete, kako se grozdje pravilno odpremlja, in ga oddajale šolam in družinam po izredno nizki ceni. Gospodarski odsek je priredil na ljubljanskem jesenskem velesejmu posrečeno in potrebno razstavo »Mleko v gospodinjstvu in gospodarstvu«. Vneto se tudi zavzema za povenitev sladkorja in za pobijanje alkoholizma.

Marsikatera ljubljanska gospodinja ne ve, da nadzorujejo trg tudi žene — tržni odsek Zveze gospodinj. Odbornice so v stalni zvezi z mestnim tržnim nadzorstvom, ki jim redno dostavlja uradno ugotovljene cene živil, ki prihajajo na trg. Tržni od-

sek primerja prodajne cene z resničnimi, vsakdanjimi in upošteva želje gospodinje, ozira pa se tudi na potrebe prodajalk, ki prav tako iščejo zaščite pri Zvezi gospodinj.

Zveza gospodinjiskih pomočnic se bori za priznanje upravičenosti svojega obstoja. Saj nima nobena druga strokovna organizacija toliko nasprotnikov kakor ta. In vendar ga ni namestečnica, s katerim bi bil pro-speh družine tako trdno povezan kakor z gospodinjisko pomočnico. Gospodinje si žele in iščejo sposobnih, prosvetljenih pomočnic, ničesar pa ne store, da bi omogočile dekletom izobraževanje. Še bolj brezbrizne, največkrat celo nasprotne pa so do njih strokovne organizacije, češ, da daje članicam potuho in jih hujša proti njim. Ko bi gospodinje pogledale v delo organizacije in zavoda, v njegove napore in smernice, bi se prepričale, da je delo za boljše delovne pogoje pomočnic tudi delo za koristi gospodinje same. Saj bo dekle zaslužilo boljši položaj le, če bo boljše usposobljeno in bo boljše ustrezalo zahtevam delodajalke. In to hoče doseči poselska organizacija. Umevno je, da je tako prizadevanje zvezano s stroški in velikim poztvovanjem uprave in vodstva. Gospodinjiska pomočnica sama nima toliko plače, da bi mogla odstopiti svoji organizaciji izdaten prispevek; tudi časa nima, da bi ga posvečala njenemu prospehu. Zato bi se morale zavzeti za Zvezo gospodinjiskih pomočnic zlasti oblasti in denarne ustanove s primernimi gmotnimi podporami, ter gospodinje, ki naj bi pomagale z nasveti in organizatoričnim vodstvom.

Zveza gospodinjiskih pomočnic vzdržuje zavetišče in posredovalnico za službe ter izdaja list: «Gospodinjiska pomočnica». Ob nedeljah se zbirajo članice v shajališču v Delavski zbornici. Za letošnjo poslovno dobo ima društvo prav obsežen program: poučna predavanja, kuharske tečaje za začetrnice, nadaljevalne tečaje za boljšo kuho, za razne posebnosti, za kuhanje na plin in elektriko; šivalne tečaje za brezposelna dekleta, jezikovne tečaje, pa tečaje za lepo vedenje, petje in ples. 8. decembra t. l. bodo imele članice prireditve z igro, godbo in petjem, o božiču zabavo s tombolo, v februarju nagradno zvebanje (šivalni stroj, žensko kolo). V načrtu je tudi šivalnica za popraviljanje in izdelovanje perila ter stanovskih službenih oblek.

Organizacija zasluži vsestranske podpore. Ljubljanske žene naj jo podpro s tem, da pomagajo vodstvu pri težkem delu in pošiljajo svoje pomočnice k prireditvam; zunanje pa bodo pripomogle poedinim dekletom, če priporočajo ta zavod ženski mladini, ki sihi v mesto za službami. Tudi glasilo tega društva «Gospodinjiska pomočnica» zasluži podporo naše žene, saj stane vsaka številka le 1 din, prinaša pa mnogo koristnega in informativnega za gospodinje in pomočnice.

Kolo žen zadržgark in Kolo jugoslovan-skih sester tudi prirejata predavanja o pasivni obrambi. *Odsek učiteljic, Atene, ženski odsek Sače, Dom visokošolk*, ženski odsek akademskega društva «Jugoslavije» imajo na prvem mestu svojega programa delo za žimsko pomoč obmejnini krajem.

Društvo akademsko izobraženih žen, Ženski pokret, strokovne ženske organizacije vodijo pokret za žensko volilno pravico in državljansko enakopravnost.

Gospodinjiska šola za gostilničarske gospodinje je imela sredi novembra svoj peti občni zbor. Iz vseh poročil je bilo razvidno težko, smotno in uspešno delo odbora, uprave in vodstva te ustanove, ki izpolnjuje v našem zanemarjenem strokovnem šolstvu veliko vrzel. Slovenija je izrazito tujsko-prometna pokrajina, a ji je v vseh gostinskih obratih manjkalo strokovno in novemu času primerno izobraženih gospodinj. Šola ima lepo število gojenk, ki so večinoma iz gostinskih krogov. Za te gojenke se briga zavod tudi potem, ko dovrše šolo. Tako je ravnateljstvo petini učenk preskrbelo tudi prakso v najboljših hotelskih in gostinskih obratih na Gorenjskem.

Šola je združena z internatom. Obe ustanovi se borita s težkimi finančnimi vprašanji. Zanimivo je, da kažejo za ta zavod privatniki večje razumevanje kot oblast in ga velikodušno podpirajo.

Ženske organizacije skrbre za študirajočo žensko mladino. V Ljubljani, središču šolstva vseh vrst, imamo doslej že več zavodov, ki so v rokah ženskih društev. Tako so segle po samopomoči naše visokošolke in so ustanovile »Dom visokošolk«, ki daje akademičarkam prijetno stanovanje in zdravo hrano po primerni ceni, siromašnim pa proti nizkemu plačilu ali celo brezplačno. Dom visokošolk predstavlja tudi kul-

turno središče vsaki slovenski visokošolki in ji nudi marsikaj, česar ji študij ne more dati, a bo družba zahtevala od nje.

Internat Franje Tavčarjeve v Ljubljani, je zavod, ki so ga ustanovile organizirane žene v spomin zaslužne narodne delavke. Tu dobi zunanja dijakinja prijeten dom in skrbno pomoč pri učenju.

»*Gostilničarska šola*«, ki so jo ustanovile žene v okvirju Gostilničarskega združenja, je prvi naš zavod, ki usposablja dekleta za umno vodstvo gostilniških podjetij. Go-

jenke se uče kuhe, drugih gospodinskih del, knjigovodstva in vseh predmetov, spadajočih v gospodinjstvo, ki je tesno povezano s tujskim prometom. Šola je združena z internatom, ki mu lahko podeželske matere mirno zaupajo svoje hčerke.

Poleg teh domov sta naši študirajoči ženski mladini na razpolago tudi zavoda »*Mladika*« v Ljubljani in »*Vesna*« v Mariboru. Oba sta si pridobila že lepe zasluge za vzgojo in izobrazbo našega ženskega naščaja.

Po ženskem svetu

Katere so najpametnejše žene na svetu?

O tem vprašanju je letošnjo jesen konsorcij ženskih listov v New Yorku razpisal natečaj. Povabili so vse žene sveta, naj določijo ženo, ki je najbolj razumna; poleg te naj glasujejo še za devet drugih žen, ki so bolj razumne kot vsi milijoni drugih žen na svetu. Glasovanja se je udeležilo 5 milijonov žen — marsikje niso niti vedeli za ta natečaj. Vsaka od glasovalk je po vrsti navedla svoje kandidatke! Katera je dobila prvo mesto? Ruska revolucionarka *Angelika Balabanova*! Na drugem mestu je turška učejakinja Halide Edib, za njo po vrsti indijska pesnica Saroni Naidu, potem žena kitajskega voditelja Čangkajskega, žena predsednika Roosevelta, Poljakinja pokojna Marija Sklodowska-Curie, Margareta Mitchel, hčerka Sklodowske Gioliotova, francoska profesorica Gertruda, ameriška aviatčarka Jacqueline Cocrand.

Balabanova je znana po svojem revolucionarnem delu. Pred časom je izdala znamenito knjigo »*Moje revolucionarno življenje*«. Tu omenja tudi svoje sodelovanje z bivšim italijanskim revolucionarjem Benitom Mussolinijem, ki je za svojega bivanja v Švici mnogo občeval z ruskimi revolucionarnimi emigranti. Balabanova je bila Leninova tajnica in njegova ožja sotrudnica. Njen poklic je bilo novinarstvo. Imela je zveze in osebne stike z uredništvij največjih listov Evrope in s saloni najuglednejših osebnosti. Zato predstavlja njena knjiga niz najzanimivejših doživljajev in opazovanj ter je izšla že v mnogih izdajah. V revolucionarno življenje je stopila že s 15 letom, umirila se je šele sedaj, ko ima nad 60 let.

Svoje življenje je pregledala in popisala poznano, z vidika zrelega in že oddaljenega opazovalca. Žene, ki so prisodile njej prvo mesto, jo cenijo kot osebo, ki najbolj pozna svet in njegova dogajanja.

Halide Edib je profesorica na carigradski univerzi. Zaslovela je po esejih, ki jih piše v 17 jezikih. Pokojni Kemal Atatürk jo je visoko cenil in jo izbral za soredformatrico mlade Turčije. Zavzemala se je predvsem za napredek in izobrazbo turške žene.

Saroni Naidu je avtorica pesmi, katerim je zajamčena nesmrtnost. Posebno visoko jo cenijo v Zedinjenih državah. Tudi ona se je zanimala za socialna gibanja in je bila vneta sodelavka Gandija.

Gospa Čangkajskova je po poklicu ministrica, pilotka in novinarka. Študirala je univerzo, po poroki pa se je vsa posvetila velikim kitajskim idealom in je desna roka svojega moža.

Elenoro Rooseveltovo pozna danes vsakdo, ki čita časopise. Tudi ona je najzanesljivejša sodelavka svojega moža politika, poleg tega pa marljiva novinarka in predavateljica. Njeni članki izhajajo vsak dan v 70 največjih ameriških listih pod rednim naslovom »*Moj dan*«. Pred meseci je zaslovela po poslanici, ki jo je naslovlila na žene vsega sveta, predvsem pa na žene totalitarnih držav. V tej poslanici roti žene, naj se zanimajo za politiko svoje države in vplivajo na svoje može tako, da bodo razumeli politiko edino kot stremljenje k pravični in človekoljubni ureditvi sveta.

Marijo Curie-Sklodowsko, ki je odkrila radij in dala zdravilstvu neprecenljivo orožje v boju proti raku, prišteva ves svet med

najzaslužnejše osebe v vsej kulturni zgodovini. Tudi njeno hčerko, že slavno keničarko, uvrščajo med velike znanstvenike. Ostale tri žene, ki so jih čitateljice ameriških ženskih listov odlikovale, so znane bolj le zapadnemu svetu.

Društvo omoženih žen proti angleški vladi. To društvo šteje nad 50.000 članic. Pred kratkim je imela predsednica javno predavanje, na katerem je naslovila oster opomin na vlado. Rekla je: «Ako v prihodnjem letu ne dobimo zahtevanih svoboščin in enakopravnosti, bomo poročene žene izkoristile orožje, ki ga imamo na razpolago: — Velika Britanija bo utrpela močan padec rojstev.»

To grožnjo je utemeljevala s čisto praktičnimi razlogi. Obtoževala je državne in

samoupravne oblasti, da se premalo brigajo za zdravje žene. Zmenijo se zanjo šele, ko postane mati. Pa še takrat ne v zadostni meri. Slaba prehrana mnogih mladih žen ne vzbuja pomislekov pri nobeni oblasti in vendar bi prav država lahko pomagala. Slaba prehrana matere je mnogokrat vzrok prerani smrti otrok, zadnjih 5 let se je umrljivost dece dvignila za 12%. Nihče ne vidi neprestanega, težkega dela, ki izčrpa mater v družini. Poročene žene, ki si morajo iskati zaposlitev izven doma, le težko dobe delo. Če se jim vendar posreči, da dobe služek, morajo plačevati toliko davka, kakor one, ki služijo le zase!

Kaj bi šele rekla ta organizacija, ko bi se njenim članicam godilo tako kakor omoženim državnim uradnicam pri nas!

Nove knjige

Pesniški svet Vide Tauferjeve

Do nastopa Vide Tauferjeve se je slovenska literarna javnost, ki drži v rokah merilo za presojo pesnikovih višin, širin in globlin, iz večine le mimogrede z bodrilnim nasmeškom ali s pomilovalnim zmizgom ramen pomudila ob kakšnem ženskem pesniškem imenu. Tauferjeva jo je s svojo pesmijo prva ogrela. »Veje v vetru« — prvi strnjeni izraz njene pesniške moči je hkrati tudi prva zbirka slovenske pesnice, ki je naletela na vsestransko topel sprejem. Ne samo slovenska, tudi srbska, hrvatska in bolgarska javnost se zanima zanjo, celo tuje narodnosti (nemška, italijanska), bi si rade, kakor čujemo, v prevodih osvojile njeno pesem.

Od priznanja v inozemstvu — to je za nas vedno merodajnejše — do pravega priznanja doma pa je za žensko pesnico še dolga pot. Nemara je izjava našega literarnega veljaka, da izstopi iz Peen-kluba, kakor hitro bi se v njem pojavilo kakšno žensko bitje, podtaknjena; verjetna je in v slogu z našimi razmerami je tudi. Nedolgo tega lahko berete celo v ženskem tisku moško mnenje, »da je pesem vendarle delo moža«. Isto pero se navdušuje nad pesnico, ker sluti v njej »vdanost in navezanost na močnega, v svetlih višinah, po samostojni poti hodečega moža, ob katerem vidi ženska svojo življenjsko opravičenost!« (Ženski svet 1939, str. 187.)

Ali je to pesniški svet Vide Tauferjeve?

Dr. Tone Smerdel, ki je posvetil »Vejam v vetru« obsežno študijo v 10.—11. št. bosanske revije Franjevački Vijestnik, odmerja pesničini erotični »vdanosti in navezanosti na močnega... moža« veliko manj pozornosti. Prepričan je, da sluti Tauferjeva veliko globlje svetove, ob katerih vidi svojo življenjsko opravičenost. Ocenjevalcu je njena pesniška pot svetla, visoka, samostojna. Kot osnovne poteze v lirskem vzponu Vide Tauferjeve naglašja nežnost, povezanost z grudo, idealizirano erotiko, prečiščeno religioznost. Njena lirika se mu zdi povsem poduhovljena, polna tragičnega življenjskega občutja, leopardijske vere v misterij trpljenja. Med različnimi akordi loči v zbirki v glavnem »tri akorde neenake dolžine in glasbene lepote v svoji polnosti«: preko srečanja z življenjem (I. del), preživljene ljubezni ter obračuna z življenjem (II. del), je pesnica dosegla stadij, ko je s seboj obračunala in prehaja zdaj v objektivnost (III. del).

Zanimiva je izjava, da so postale avtorju mnoge lepote Rilkerjeve subtilne poezije bližje in toplejše, da jih ima kakor na dlani, odkar je nekajkrat prebral »Veje v vetru«. Pri tem pa je prepričan, da je ta pesniška sorodnost povsem prirodna, brez vsakršne medsebojne literarne odvisnosti. Tudi z drugimi pesniki svetovnega formata primerja poezijo Tauferjeve (Verlaine, Keats i. dr.),

ne baš posrečeno v socialni pesmi s Prešernom in z Gregorčičem. Zlasti ga pretrese pesničina religioznost, najmočnejše v triptihu Magdalena. Ta pesnitev se mu zdi »ena od najlepših v moderni slovenski književnosti«.

Svojo študijo, vso prepleteno s podoživljanjem posameznih pesmi, zaključuje avtor z ugotovitvijo, da je to ena od najuspešnejših in umetniško najbolj dognanih zbirk v južnoslovenski povojni literari, in »da je tem večja vrednost teh umetniških manifestacij, ker je zbirko napisala žena, ki je vnesla v svoje pesmi ne toliko svoj osebni nemir, kolikor tudi svoje osebne svetle vzpone, ki dandanes veliko pomenijo«. Uspelo ji je obvladovanje oblike pa tudi povezanost oblike in vsebine s tradicijo ter sedanjostjo, kar nesporno dokazuje veliko vrednost poezije Vide Tauferjeve.

Tako univerzitetni profesor dr. Smerdel v hrvatski reviji.

O perečih problemih našega naroda razpravlja letošnji koledar Družbe Cirila in Metoda, zato zasluži našo posebno pozornost. Posebej je treba nanj opozoriti naše žene, ki so pokazale zlasti v preteklem letu precejšen napredek, kar se tiče zanimanja za naše obmejne in narodne probleme. Nedvomno pa jih je veliko, ki so prejele in tudi plačale ta almanah razprav o naših obmejnih vprašanih, ne da bi važni in zanimivi vsebini posvetile potrebno pozornost.

Med nami je mnogo žen, ki so sodelovale pri socialni akciji v naših narodno ogroženih krajih, a gotovo večina od njih ne pozna krajev, za katere se je tako vneto zavzemala. Koledar CMD razgrinja pred nami zanimive slike socialnega življenja ravno teh krajev, ki bi jih moral poznati vsak Slovenec. Tako spoznamo iz zbornika Svete Tri kralje, kjer je CMD postavila novo slo iz lastnih sredstev. Lokavec do nedavna med nami popolnoma neznan, ki je pa lansko leto vzbujal precej zanimanja, prav tako pa tudi druge kraje Slovenskih gor. Skrbno zbrani podatki nam predočijo gospodarski in narodni ter kulturni značaj teh krajev; zanimive ugotovitve nam dajejo marsikak koristen mighaj za naše delo in naše dolžnosti v bodočnosti. Za mnoge bo posebno zanimiv pregled pomennejših

knjig in razprav o narodno obrambnih problemih.

Narod, ki hoče v današnjih hudih časih ohraniti svojo samobitnost, mora spoznati svoje ljudstvo in njegove potrebe, skrbi in težave. Zato zlasti v teh časih take vrste razprave kot jih nudi koledar CMD, ne smejo mimo nikogar, ki se zaveda svoje narodne pripadnosti. Toda pri nas je še vedno mnogo takih, ki se bavijo z všemogocimi zadevami, a za probleme lastnega naroda so gluhi in slepi, kar je nedvomno dokaz nezrelosti, katere se moramo brezpogojno otestiti, če nečemo utoniti v tujstvu. A. K.

Gospodarska struktura Slovenije v luči poklicne statistike in delavskega zavarovanja. Ze v prejšnjih številkah je opozarjal Zenski svet na delo socialno ekonomskega instituta v Ljubljani, čigar naloga je, znanstveno raziskati Slovenijo s socialne in gospodarske strani. To je tako pomembno delo za vsak narod, da bi se morali zanj zanimati prav vsi, ne izjemši žene. Nedavno je izšla 5. zbirka teh študij, ki razpravlja o poklicni strukturi Slovenije na podlagi statističnih izsledkov, ki obsegajo podatke za vse poglobitve poklicne skupine. Iz teh se zreali tudi naša gospodarska struktura.

Iz prve razprave, ki govori o deležu kmetijskega prebivalstva pri nas, izvemio, da pripada po zadnjem šteju vsej banovini 690.561 ljudi, to je 60,35% celokupnega prebivalstva kmečkemu stanu, pa tudi za posamezne srece dohimo popolnoma točno sliko o kmečkem življu, kakor tudi o pripadnikih drugih poklicev. Poleg kmetijstva sta industrija in obrt oni panogi, ki preživljata največ slovenskega ljudstva, to je 223.017 ljudi, ali 19,67% vseh prebivalcev Slovenije. S temi podatki se bavi druga razprava. Tretja razprava nas pa seznaja s statistiko o prebivalstvu, ki živi od prometa.

Razprave, ki temelje pravzaprav na samih številkah, so vsaj na pogled suhoparne, a postanejo pregledne in zanimive, čim razprostrimo karte, ki spremljajo vsako dognanje. Takih kart je pridejanih razpravam 16. Knjiga bo zanimala zlasti vse žene v poklicih, poznati jo pa morajo tudi vse javne delavke. — Dobi se v vsaki knjižarni in velja 25 din.

A. K.

Nagrade,

ki smo jih namenile redno plačujočim naročnicam za prihodnje leto kot dobitek pri žrebanju, so tako praktične in sodobne, da bo gotovo vsakteri žal, ki bo zamudila plačilni rok. Zato bo za tiste, ki plačujejo v $1/2$ ali $1/4$ letnih obrokih najboljše, da pošljejo 1. obrok še tekom decembra, da bodo utegnile izplačati pravočasno celo naročnino. Podrobnosti objavimo v januarski številki.

Poleg svoje številke

bo vsaka naročnica dobila po eno številko za vsako na novo prijavljeno naročnico.

Listnica uredništva

Poročilo o razstavi likovnih umetnic je dospelo prekasno, zato ga bomo priobčili v januarski številki.

Darovi za tiskovni sklad

Za tiskovni sklad so darovale: ga. Mezek Ivanka din 7.—; ga. Kaluža Ivana Lit 4.—; ga. Spindler Gizela din 3.—; po din 2.—: gg. Štukelj Hela, Rebernik Janja in Bukovec Antonija; ga. Gruntar Ema Lit 6.—. Vsem cenj. gg. darovalkam iskrena hvala.

Naročnice v inozemstvu!

Prosimo, ne pošiljajte dinarjev v priporočenem, niti v denarnem pismu, ker se domača valuta iz inozemstva zapleni! Pošljite le tujo valuto ali ček.

Uprava.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA V LJUBLJANI

Podružnice:

Beograd, Celje, Kranj, Maribor, Ptuj,
Rakek, Slovenjgradec, Split, Šibenik,
Zagreb

se Vam priporoča za izvrševanje vseh bančnih poslov

Sprejema vloge na knjižice in tekoče račune
proti najugodnejšem obrestovanju, finansira in-
dustrijo in trgovino, izvršuje nakazila v tu- in
inozemstvu, kupuje in prodaja valute, devize,
vrednostne papirje itd.

Mlade matere,

ki pripravljate perilo
za svojega novoro-
jenčka, naročite si
pri nas polo s 25 mo-
deli in kroji za

vse perilo, ki ga
potrebuje
novorojenček

★

Z naročilom pošljite
din 5.—, lahko tudi
v znamkah

Sveže najfinejše
norveško

ribje olje

iz lekarne

dr. G. Piccolija
v Ljubljani

se priporoča
bledim in
slabotnim osebam

Oddajajo se zdra-
vila na recepte
za vse bolniške
blagajne